

# Yeni Medyada Erkekliğin Sosyal İnşası: Ekşi Sözlük ve Açıklayıcı Repertuvarlar

Hilal Peker-Dural<sup>1</sup>

Peker-Dural, H. (2021). Yeni medyada erkekliğin sosyal inşası: Ekşi sözlük ve açıklayıcı repertuvarlar. *Nesne*, 9(21), 511-533. DOI: 10.7816/nesne-09-21-03

## Anahtar kelimeler

Erkeklik, eleştirel söylemsel psikoloji, açıklayıcı repertuvarlar, yeni medya

## Öz

Bu makalede sözlük yazarlarının erkek olmaya dair görüşlerini belirtirken hangi dilsel kaynakları kullandıkları Eleştirel Söylemsel Psikoloji yaklaşımı ile değerlendirilmektedir. Bu amaçla, Türkiye’de en çok kullanılan sözlük olması ve bu nedenle de farklı söylem biçimlerine ulaşma imkânı sağlaması açısından Ekşi Sözlük incelenmiştir. Ekşi Sözlükte erkek olmak ile ilgili açılan başlıklarda (“erkekliğe sığmayan şeyler”, “erkeklik ile ilişkilendirilen şeyler”, “erkek olmak”, “Türk erkeği”, “Türkiye’de erkek olmak”, “erkek”) yer alan alıntılar incelenmiş ve toplamda 1038 alıntı elde edilmiştir. Alıntılar, Eleştirel Söylemsel Psikoloji Yaklaşımı ile analiz edilmiştir ve açıklayıcı repertuvarlar (dilsel kaynaklar) ortaya çıkarılmıştır. Yapılan analizler sonucunda altı farklı açıklayıcı repertuvar elde edilmiştir. Bunlardan birincisi olan “Erkeğin içindeki ‘öz’ ve ‘öteki’” repertuvarında erkek olmanın anlamı “doğal-verili” farklılıklar üzerinden açıklanmaktadır. “Cinsellikle meşguliyet” repertuvarında ise cinsellik erkeklerin hayatındaki en merkezi alanda konumlandırılmıştır. “Sorumluluklar ve zorunluluklar” repertuvarında erkek olmak toplum tarafından erkeklerden beklenen birtakım sorumluluklarla tanımlanmıştır. “Ataerkil sistem ve annesinin oğlu” repertuvarında ise, erkeklerin davranış uygulamalarının ataerkil sistem tarafından belirlendiği ve bunun anneler tarafından desteklendiği ve sürdürüldüğü belirtilmektedir. “Araba, futbol, tamirat: erkeksi icraat” repertuvarında ise birtakım erkeksi etkinliklerin erkek olmanın kıstasları olarak işlev gördüğü belirtilmektedir. Son olarak “Kadınlığa karşı erkeklik” repertuvarında erkek olmanın anlamı kadınlarla kurulan karşıtlıklar üzerinden tanımlanmaktadır.

## The Social Construction Of Masculinity On New Media: Ekşi Sözlük and Interpretative Repertoires Abstract

In this article, the linguistic resources that dictionary writers use while expressing their views on being a man are evaluated with the Critical Discursive Psychology approach. For this purpose, Ekşi Sözlük, which is the most popular online dictionary in Turkey and therefore giving the opportunity to reach various discourses, has been examined. In Ekşi Sözlük, the entries collected under the titles about being a man (“things that do not fit into masculinity”, “things associated with masculinity”, “being a man”, “Turkish man”, “being a man in Turkey”, “man”) were examined and a total of 1038 entries were obtained. Entries were analyzed with the Critical Discursive Psychology Approach, and interpretative repertoires (linguistic resources) were revealed. As a result of the analysis, six different interpretative repertoires were obtained. In the first of these, “The ‘essence’ and ‘other’ inside the man” repertoire, being a man is explained based on the “natural-given” differences. In the “Preoccupation with sexuality” repertoire, sexuality is positioned in the most central area of men’s lives. In the “Responsibilities and obligations” repertoire, being a man is defined by several responsibilities expected from men by society. In the “Patriarchal system and the mother’s son” repertoire, it is stated that the patriarchal system determines men’s behavioral practices, and this is supported and maintained by mothers. In the “Car, football, repairs: masculine performance” repertoire, it is stated that certain masculine activities serve as the criteria for being a man. Finally, in the “Femininity versus masculinity” repertoire, being a man is defined through contrasts with women.

## Makale Bilgisi

Geliş tarihi: 17 Ocak 2021

Düzeltilme tarihi: 1 Haziran 2021

Kabul tarihi: 9 Haziran 2021

**Yazar Notu:** Bu çalışmanın kısa versiyonu “2nd International Symposium on Men and Masculinities” isimli sempozyumda sözel bildiri olarak sunulmuş, bildiri kitapçığında özeti basılmıştır.

DOI: 10.7816/nesne-09-21-03

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, hilal.peker(at)windowslive.com, ORCID: 0000-0002-3232-2763

Medyanın toplumsal cinsiyet kalıpyargı ve rollerinin yeniden üretilmesindeki rolü alan yazında sıklıkla vurgulanmaktadır (örn., Greenwood ve Lippman, 2010; Kitsa ve Mudra, 2020; Ter Bogt ve ark., 2010). Geçmişten günümüze ana akım medya içeriklerinde kadınların cinsel obje ya da eş, anne gibi aile ile ilişkili rollerle temsil edildiği görülmektedir (Collins, 2011; Courtney ve Lockeretz, 1971; Dominik ve Rauch, 1972; Kitsa ve Mudra, 2020; Tartaglia ve Rollero, 2015). Erkekler ise cinsel dürtü, saldırganlık ve baskınlık ile temsil edilmektedir (Feasey, 2013; Giaccardi ve ark., 2016; Vigorito ve Cury, 1998). Günümüzde internet erişiminin artmasıyla birlikte, yeni medya da (örn., internet) toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesinde ve yayılmasında önemli rol oynamaktadır. Medyanın toplumsal cinsiyet rollerinin yayılmasında ve yeniden üretilmesindeki rolü göz önünde bulundurularak, bu araştırmada erkek olmaya ilişkin anlamların yeni medya araçlarından biri olan çevrim içi katılımcı sözlüklerde nasıl inşa edildiği incelenmektedir. Böylece çevrim içi sözlüklerde erkek olmakla ilişkili tartışmalarda kullanılan retorik stratejilerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülmesindeki rolünün ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Araştırma, sosyal inşacı yaklaşım (Gergen, 1985) çerçevesinde gerçekleştirilmiş olup, veriler eleştirel söylemsel psikoloji yaklaşımıyla (Edley, 2001; Wetherell ve Edley, 1999) analiz edilmiştir.

Sosyal inşacı yaklaşıma göre, dünyayı anlama ve açıklama biçimlerimiz içine doğduğumuz kültürün sağladığı kavramlar ile biçimlendirilmektedir. Düşünmek ve iletişim kurmak için kullandığımız kavramlar birer sosyal inşadır (Burr, 2012; Burr ve Dick, 2017). Buna göre toplumsal cinsiyet rolleri ve erkeklikler de sosyal olarak inşa edilmiştir. Kültürün belirlediği sosyal normlar da erkekler ve kadınlar için birtakım davranış standartları tanımlanmıştır. Bu davranış standartları aile, akran grupları, sosyal kurumlar ve medya aracılığıyla desteklenmekte ve sürdürülmektedir (Connell, 2005; Kimmel, 2011). Sosyal inşacı yaklaşımda dünyanın anlamlandırılması sürecinde ve insan ilişkilerinde dilin önemi vurgulanmaktadır (Gergen, 1985). Buna göre dil, yalnızca insanların zihninde olan bitenleri ifade etmesini sağlayan bir araç değildir (Wetherell ve Edley, 2014). Dil, aynı zamanda belirli eylemlerin gerçekleştirilmesini sağlamakta ve dilin icra ettiği eylemler de birtakım sosyal, psikolojik ve politik sonuçları doğurmaktadır (Potter ve Wetherell, 1987). Bununla birlikte, konuşmaların bağlam içerisinde geçtiği, dolayısıyla bağlama özgü olarak üretildiği vurgulanmaktadır. Buna göre, kültür bir olgu ya da nesne hakkında konuşulabilecek çeşitli repertuvarları sağlar. Bu anlamlardan bazıları diğerlerine göre daha baskındır, dolayısıyla insanlar için daha erişilebilirdir (Edley, 2001). Bu nedenle hiçbir metin ya da konuşma nötr değildir; aksine gerçekliğin belirli bir biçimini üretir (Seymour-Smith, 2017).

Medya kültürel normların ve değerlerin iletiminde önemli bir role sahiptir. Bununla birlikte “Yeni Medya”nın (örn., internet) günlük uygulamaların ve etkileşimlerin gerçekleştirilebileceği bir çevre oluşturması bakımından gerçek yaşamın bir uzantısı olarak işlev gördüğü öne sürülmektedir (Hine, 2012; akt. Drakett ve ark., 2018). Yetiştirme Kuramında (Cultivation Theory) medyanın; şeylerin nasıl işlediğini ortaya koymak, ne olduğunu tanımlamak ve onlar hakkında ne yapacağımızı bize söylemek olmak üzere üç rolü olduğundan söz edilmektedir (Gerbner, 1998). Buna göre, tekrarlı ve homojen medya içeriklerine maruz kalmak gerçek dünyada da benzer inançları benimsememize yol açmaktadır (Gerbner, 1998). Dolayısıyla yeni medya bir yandan günlük yaşam uygulamalarının gerçekleştirilebileceği bir ortam sağlarken, bir yandan da söz konusu uygulamaları şekillendirmektedir. Eleştirel Söylemsel Psikolojide (Edley, 2001; Wetherell ve Edley, 1999) de dilin belirli sosyal eylemleri gerçekleştirmek için kullanıldığı öne sürülmektedir. Ancak dilin gerçekleştirmiş olduğu bu eylemler, kültürün sağlamış olduğu söylemsel kaynaklar ile sınırlandırılır. Dolayısıyla etkileşim sırasında insanlar sosyal dünyaların çeşitli versiyonlarını inşa ederken kültür tarafından sağlanan belirli söylemsel kaynak repertuvarlarını kullanırlar (Edley, 2001; Wetherell ve Edley, 1999). Bununla birlikte insanların, kültürün sağlamış olduğu repertuvarlardan herhangi birini seçme konusunda

inisiyatif sahibi oldukları da söylenebilir. Ancak bazı anlamlandırma biçimleri daha hegemonik hale geldiğinden bireyler için daha erişilebilir olmaktadır (Edley, 2001). Bu nedenle eleştirel söylemsel psikolojide insan hem dil tarafından sınırlandırılan hem de dil tarafından etkin kılınan özne olarak değerlendirilir (Edley ve Wetherell, 1999). Buna göre, erkek olmakla ilişkili medya içerikleri insanların erkek olmaya ilişkin anlamlandırmalarını şekillendirir; hem de sosyal etkileşim sırasında belirli eylemlerin gerçekleştirilmesini sağlar.

Erkeklik ile ilişkili medya içerikleri ve erkeklik ideolojisi, erkeklik inşasında önemli rol oynamaktadır (Ward ve ark., 2006). Erkeklik ideolojisi, bir toplumda erkek olmak ile ilişkilendirilen sosyal olarak inşa edilmiş inançlar sistemini ifade etmektedir. Erkeklerin yaşam biçimini etkileyen çeşitli değerleri, inançları ve normları içerir (Thompson ve ark., 1992; Thompson ve Bennett, 2015). Kısacası, toplumda erkek olmakla ilişkili belirlenmiş olan inanç sistemleri erkeklik ideolojisini oluşturmaktadır (Thompson ve ark., 1992). Buna göre erkeklik, geleneksel erkeklik ideolojilerinin beklentilerine uygun davranma veya davranmama boyutunda değerlendirilen bir performanslar bütünüdür (Connell, 2005).

Erkeklerin ne yapıp ne yapmaması gerektiği ile ilişkili belirlenmiş olan bu toplumsal davranış standartları aile, akranlar, okul ve medya aracılığıyla aktarılmaktadır. Erkekler de bu sosyalizasyon sürecine etkin bir şekilde dahil olarak baskın normların yeniden inşa edilmesine katkıda bulunmaktadır (Connell, 2005). Farklı sosyal sınıflara, etnik gruplara, tarihsel döneme ya da cinsel yönelimlere göre farklı erkeklik ideolojileri söz konusu olabilir. Bu nedenle de değişmez bir erkeklik ideolojisi, buna bağlı olarak da erkekliğin tek bir standart biçimi ya da tek bir erkeklik ideali yoktur (Connell, 2005; Thompson ve Bennett, 2017; Wetherell ve Edley, 1999). Bir diğer ifadeyle, bir toplumda erkekliğin birden çok anlamı bulunmaktadır. Erkekliğe ilişkin bu söylemlerin kimisi birbiriyle çatışmakta, kimisi de kültürel olarak daha çok onaylanmaktadır (Burr ve Dick, 2017; Kimmel, 2011). Kültürel olarak baskın erkeklik biçimi, erkeklerin kimlik inşalarında bir model olarak ortaya çıkmaktadır (Kimmel, 2011). Bu baskın model Connell (2005) tarafından hegemonik erkeklik olarak adlandırılmıştır ve hegemonik erkeklik fiziksel görünüm, cinsellik, kadın, çocuk ve diğer erkekler üzerinde baskınlık kurma gibi çeşitli söylemlerde kendisini gösterebilir (Ricciardelli ve ark., 2010).

Erkeklikle ilişkili kalıpyargılar da bir erkeğin nasıl olması gerektiği veya erkek olmanın tanımlanması üzerine birtakım öğeler içermektedir (Burgess ve Borgida, 1999; Koenig, 2018; Sakallı ve Türkoğlu, 2019). Örneğin erkeklerle ilişkili kalıpyargılar baskın, rekabetçi, lider vasıflı, kendine güvenen, bağımsız gibi birtakım özellikleri içermektedir. Erkeklerle ilişkilendirilen bu kalıpyargıları taşımak erkeklerin avantajlı statüsünü sürdürmelerine katkıda bulunmaktayken; bu rolleri ihlal etmek ve “kadını” kalıpyargıları taşımak birtakım olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Rudman ve ark., 2012). Bu nedenle erkekler, kendileri hakkındaki bağımsız, güçlü gibi toplumsal kalıpyargılara uyma konusunda kadınlara kıyasla daha fazla baskı hissetmektedirler (Martin, 1995; Courtenay, 2000; Levant, 2004). Buna bağlı olarak, erkeklerin toplumsal cinsiyetle ilişkili inanç ve davranışlarının daha kalıpyargısal olduğu belirtilmektedir (Courtenay, 2000; Katz ve Ksanskak, 1994; Street ve ark., 1995). Sonuç olarak, erkeklikle ilişkili söz konusu öğeler var olan toplumsal cinsiyet sisteminin desteklenmesi ve sürdürülmesinde rol oynamaktadır (Burgess ve Borgida, 1999; Jost ve Kay, 2005).

Erkeklikle ilişkili belirlenmiş olan kalıpyargılara uymamak veya uymadıkları yönünde değerlendirilmek erkeklerin, erkekliklerine yönelik tehdit algılamasına yol açmaktadır. Bunun sonucunda ise erkekler, erkekliklerini yeniden onaylamak için birtakım davranışlarda bulunmaktadır (Vandello ve ark., 2008). Erkekliklerine yönelik tehdit algılayan erkekler cinsiyetçi ideolojileri daha çok destekleyerek (Dahl ve ark., 2015), kadınları taciz ederek (Maas ve ark., 2003), kadına yönelik şiddeti daha çok destekleyerek

(Türkoğlu, 2013; Vandello ve ark., 2008) veya cinsiyetçi ve homofobik espriler üzerinden erkekliklerini yeniden onaylamaktadırlar (O'Connor ve ark., 2017). Görüldüğü üzere, toplumsal cinsiyet tehdidi deneyimleyen erkekler farklı gruplara yönelik düşmanca tutum ve davranışlar sergileyerek üstün konumlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Bununla birlikte cinsiyetçi tutumlar yalnızca düşmanca biçimlerde değil aynı zamanda korumacı biçimlerde de gözlenebilmektedir. Korumacı cinsiyetçilik, kadının korunması ve yüceltilmesi inancı üzerinden kadınları erkeklere göre ikincil konuma itmekte ve erkek egemenliğini desteklemektedir. Dolayısıyla cinsiyetçiliğin her iki yüzü de ataerkil ideolojiden beslenmekte ve ataerkil ideolojiyi desteklemektedir (Glick ve Fiske, 1996; Sakallı-Uğurlu, 2003).

Erkeklik ile ilişkili söylemler de ataerkil ideolojinin sürdürülmesinde rol oynamaktadır (Walton, 2004). Söz konusu söylemler boş zaman alışkanlıkları, kıyafet seçimi, tüketim alışkanlıkları veya konuşma biçimi gibi çeşitli etkinlikleri kapsayan uygulamalardır (Edley, 2001, 2006; Wetherell ve Edley, 2014). Buna göre her kültürde erkeklikle ilişkilendirilen çeşitli normatif davranış biçimleri tanımlanmıştır. Örneğin; İngiltere kültüründe futbol izlemek, bira içmek, trafikte ışıklardan diğer araçlardan daha hızlı kaçmak, bahçe çapalamak, tost makinesini tamir etmek gibi davranışlar bu uygulamaları oluşturmaktadır (Edley, 2001). Türkiye’de ise sünnet olmak, askere gitmek, evin geçimini üstlenmek, içki içmek, futbol oynamak erkeklikle ilişkilendirilen uygulamaları oluşturmaktadır (Sancar, 2013; Selek, 2014). Ancak bu davranışlar erkekliğin doğasında olan, sabit ve değişmez nitelikler değildir. Erkeklik sosyal etkileşim sırasında yeniden ve yeniden inşa edilen bir olgudur ve bu inşa sürecinde kültür de önemli bir rol oynamaktadır. Tarihsel süreç içerisinde erkekliğin belirli bir biçimi yeniden üretilmektedir. Bu yeniden üretimin temelinde, yeniden üretilen erkekliğin işlevsel olarak daha kullanışlı olması ve bir alışkanlık biçimi veya rutin bir uygulama haline gelmesi yer alır. Bir diğer ifadeyle, erkeklik rutinleşen ve otomatik hale gelen çeşitli uygulamaların toplamıdır. Bu nedenle de çoğu zaman doğal pratiklermiş gibi algılanır (Edley, 2001).

Eleştirel söylemsel psikoloji perspektifiyle gerçekleştirilen araştırmalarda erkeklik “babalık” (Edley ve Wetherell, 1997) “feminizm” (Edley ve Wetherell, 2001; Gough 2001) ve “duygular” (Walton ve ark., 2004) olmak üzere çeşitli alanlarda incelenmiştir. Bu araştırmalarda erkek olmak ile ilişkili hem birbiriyle örtüşen hem de çatışan anlam inşaları ortaya çıkmıştır. Bu da erkekliğin çoklu (Connell, 2005) ve birbiriyle çatışan (Wetherell ve Edley, 1999) yapısını göstermektedir. Türkiye’de erkeklik söylemi üzerine gerçekleştiren araştırmalar oldukça sınırlıdır. Türkiye’de erkek olmak üzerine kurulan anlamları inceleyen Aygül’ün (2013) araştırmasında, erkek olmak açıklanamaz, toplumdaki erkek, erkek olmak rahat ve erkek olmak öğrenilir olmak üzere dört açıklayıcı repertuvar ortaya çıkarılmıştır. Ev içi mekânla ilişkili olarak erkeklik inşasını inceleyen çalışmada ise (Peker-Dural, 2019) mekânı kullanma stratejilerine bağlı olarak “evde erkek olmak sorumluluk demek”, “yardımcı oluyorum”, “et, balık, basit işler bendedir”, “tamirat-tadilatla uğraşırım” olmak üzere dört farklı açıklayıcı repertuvar ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Sancar’ın (2013) Erkeklik: İmkânsız İktidar- Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler isimli çalışması da Türkiye’de erkeklik söyleminin inşa sürecini açıklayan önemli araştırmalardan biridir.

Medya, kültürün erkek olmak ile ilişkili üretmiş olduğu anlamların onaylanmasında ve yeniden üretilmesinde önemli rol oynamaktadır. Erkeklerin medyadaki temsilleri genellikle hegemonik erkeklik ile uyumlu bir şekilde sunulmaktadır (örn., Vigorito ve Cury, 1998; Dill ve Thill, 2007). Örneğin Dill ve Thill (2007) yeni medya örneği olarak değerlendirilen bilgisayar oyunlarında, erkek ve kadın karakterlerin temsilini incelemiştir ve erkeklerin hegemonik erkeklikle uyumlu bir şekilde güçlü, baskın ve saldırgan olarak tasvir edildiğini göstermiştir. Türkiye mediasında da erkeklerin hegemonik erkeklikle uyumlu temsili söz konusudur. Örneğin “Aynalı Tahir”, “Deli Yürek” ve “Kuzey Güney” gibi popüler dizilerde başkarakteri oluşturan erkekler eğitim düzeyi ve ait oldukları sosyo-ekonomik düzey bakımından farklılık gösterebilir de

“dürüst olmak” ve “cesur olmak” gibi hegemonik erkeklikle uyumlu bir şekilde temsil edilmektedirler (Baştürk-Akça ve Ergül, 2014). Yine yeni medya örneği olarak, Ekşi Sözlükte erkeklerin Tinder kullanımı ile ilişkili yorumlarının incelendiği başka bir araştırmada da hegemonik erkeklikle uyumlu girdilerin (entry) yer aldığı görülmektedir (Gedik ve Turgut, 2019).

Çeşitli araştırmalarda, hiper-maskülen medya içeriklerine tekrarlı bir şekilde maruz kalmanın geleneksel ve kalıpyargılaşmış toplumsal cinsiyet inançlarını daha çok benimsemeye yol açtığı belirtilmektedir (örn., Dill ve Thill, 2007, Giaccardi ve ark., 2016; van Oosten ve ark., 2017; Ward ve ark., 2006). Bununla birlikte, kadınlarla ilgili üretilen tanımlamalar, erkeklerin kadınlarla etkileşim biçimlerini de etkilemektedir (Ward ve ark., 2006). Alan yazındaki bulgular, medya içeriklerinin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenmesi ve kadının cinsel obje olarak algılanmasındaki etkisini göstermektedir. Ancak konuyla ilgili kullanıcılar tarafından oluşturulan ve yayılan medya içerikleri ile ilgili araştırma sayısı oldukça kısıtlıdır (Collins, 2011). Bu araştırmanın da literatürdeki bu boşluğa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de yeni medya örneklerinden biri olan çevrim içi katılımcı sözlüklerde erkekliklerin nasıl inşa edildiğine dair açıklayıcı repertuvarları ortaya çıkarmaktır. Erkekliklerin medyada temsil ediliş biçimleri insanların inançlarını ve davranışlarını şekillendiren sosyal gerçeklikleri inşa etmektedir. Katılımcı sözlükler de insanların sosyal gerçekliğin inşasına etkin olarak dâhil olmalarını sağlamaktadır. Bu bakımdan, katılımcı sözlükler hem erkek olmaya ilişkin anlamları içeren söylemsel bir kaynak repertuarı oluşturmaktadır, hem de insanların bu anlam inşasına katkıda bulunabilecekleri bir ortam temin etmektedir. Araştırmada, çevrim içi tartışmalarda erkek olmaya ilişkin anlamların oluşturulması sürecinde toplumsal cinsiyet hakkında kültürel olarak sağlanan kavramların nasıl kullanıldığına özel olarak odaklanılmaktadır. Böylece erkek olmakla ilişkili anlamların çevrim içi sözlüklerde nasıl meşrulaştırıldığı ve yönetildiği, ayrıca bu retorik stratejilerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülmesindeki rolü incelenmektedir.

Katılımcı sözlükler kavramların yeniden şekillendirilmesine imkân vermesi (Sönmez, 2009) ve sansüresiz biçimde kendine yer bulabilmesi (Yıldırım ve Tekdemir-Yurtdaş, 2015) bakımından çeşitli anlam inşalarına ulaşma olanağı sunmaktadır. Araştırmada Türkiye’de en çok kullanılan ve katılımcıya sahip olan Ekşi Sözlük’teki yorumlar ele alınmıştır. Ekşi Sözlük yazarlarının yorumları eleştirel söylemsel psikoloji yaklaşımının analitik odaklarından biri olan açıklayıcı repertuvarlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Araştırmanın ele aldığı temel sorular, 1- Erkek kimliği çevrim içi ortamlarda (Ekşi Sözlük) nasıl kurgulanmaktadır? 2- Erkek kimliği toplumsal olarak çevrim içi ortamlarda nasıl üretilmektedir? olarak belirlenmiştir.

## Yöntem

Bu çalışma söylem çalışmalarının eleştirel biçimlerinden biri olan Eleştirel Söylemsel Psikoloji yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir. Eleştirel söylemsel psikoloji yaklaşımına göre, gerçeklikler dil aracılığıyla inşa edilmektedir ve bu süreçte kültür tarafından sağlanan belirli söylemsel kaynak repertuvarları kullanılmaktadır (Edley, 2001; Wetherell ve Edley, 1999). Eleştirel söylemsel psikolojide dili analiz etmek için özne konumları (Davies ve Harre, 1990), ideolojik ikilemler (Billig ve ark., 1988) ve açıklayıcı repertuvarlar (Potter ve Wetherell, 1987) olmak üzere üç temel kavrama odaklanılmaktadır. Araştırmanın sınırlanabilmesi açısından yalnızca açıklayıcı repertuvarlar incelenmiştir. Açıklayıcı repertuvarlar, bir eylemi, olguyu ve olayı yorumlamak için tekrarlı bir biçimde kullanılan ifadeler sistemi olarak

tanımlanmaktadır (Potter ve Wetherell, 1987). Bir diğer ifadeyle, bir kültürde bir olguya dair inşa edilen çeşitli anlama biçimleri açıklayıcı repertuvarları oluşturmaktadır. Dünyaya ilişkin bu anlamlandırma biçimlerinden bazıları diğerlerine göre daha baskın ve dolayısıyla da daha erişilebilirdir (Edley, 2001).

Erkekliğin söylemsel olarak incelenmesinde 5 temel nitelik söz konusudur. Buna göre 1. erkeklik doğal bir gerçeklikten ziyade söylemsel bir icradır, 2. Erkeklik kolektif olarak veya diğerleriyle birlikte icra edilir, 3. toplumsal cinsiyet kimlikleri genellikle müzakere edilir ve iktidarın işleyişini içerir, 4. erkekler erkekliklerini inşa ederken tamamen özgür değildir, bunu kültürel tarihin belirlediği biçimlerde gerçekleştirirler, 5. erkeklik alışkanlık ve rutin haline gelen bir performanstır (Edley, 2001, s. 196). Belirtilen bu nitelikler, araştırmanın temel çerçevesini oluşturmaktadır.

### Veri Toplama Araçları ve İşlem

Söylem çalışmalarında gözetilen temel amaç çok sayıda kişiye ulaşmaktan ziyade farklı söylemleri açığa çıkarmaktır (Çoker, 2012). Buna göre araştırmanın verileri, Türkiye'nin en popüler çevrim içi katılımcı sözlüğü olan ve farklı söylem repertuvarlarına ulaşma imkânı tanıyan Ekşi Sözlükten elde edilmiştir. Ekşi Sözlükte 2014-2019 yılları içerisinde “erkek olmak” ile ilgili açılan başlıklarda (“erkekliğe sığmayan şeyler”, “erkeklik ile ilişkilendirilen şeyler”, “erkek olmak”, “Türk erkeği”, “Türkiye’de erkek olmak”, “erkek”) yer alan alıntılar incelenmiş ve toplamda 1038 alıntı elde edilmiştir. Bu sayfalar A4 formatına çevrildiğinde 273 sayfaya tekabül etmektedir. Alıntılarda herhangi bir kelime, cümle veya noktalama işareti düzeltilmesi yapılmamıştır, ifadeler olduğu gibi aktarılmıştır. Alıntıların verilisinde uzun olan yorumlar kısaltılmış olup bazı materyaller çıkartılmıştır. Veriler, halihazırda yazılı olarak elde edildiği için herhangi bir transkripsiyon sistemine tabi tutulmamıştır ancak kasten çıkartılan materyaller Edley’nin (2001)<sup>2</sup> araştırması referans alınarak Jefferson transkripsiyon sisteminin kısaltılmış versiyonuna uygun olarak belirtilmiştir. Alıntılanan yorumlar, Eleştirel Söylemsel Psikoloji Yaklaşımının alt başlıklarından biri olan açıklayıcı repertuvarlar çerçevesinde analiz edilmiştir. Araştırma süreci, etik ilkeler gözetilerek gerçekleştirilmiştir. Ekşi Sözlük; içeriklerin kamusal olarak paylaşıldığı, anonimliği sağlayan takma isimlerin kullanıldığı ve kişisel bilgilerin açık olarak paylaşılmadığı bir çevrim içi ortamdır. Kullanıcıların aynı takma isimleri farklı çevrim içi ortamlarda kullanması olasılığına karşı, bulguların sunumu sırasında kullanıcıların takma isimleri çıkarılmış ve kullanıcıların anonimliği korunmuştur.

### Bulgular

Analiz sonucunda 6 farklı açıklayıcı repertuvar açığa çıkmıştır. “Erkeğin içindeki ‘öz’ ve ‘öteki’” repertuvarında erkek olmanın anlamı “doğal-verili” farklılıklar üzerinden açıklanmaktadır. Erkeğin özünü oluşturan bu özellikler ise erkeğin kendi bedenini “paylaştığı” bir ‘öteki’ne atfedilmektedir. “Cinsellikle meşguliyet” repertuvarında ise cinselliğin erkeklerin hayatındaki en merkezi alanı oluşturduğu ifade edilmektedir. “Sorumluluklar ve zorunluluklar” repertuvarında ise erkek olmak birtakım sorumluluklarla tanımlanmıştır ve bu sorumluluklar toplum tarafından erkeklere yüklenen zorunluluklar olarak betimlenmiştir. “Ataerkil sistem ve annesinin oğlu” repertuvarında ise, erkeklerin davranış uygulamalarının ataerkil sistem tarafından belirlendiği ve bu uygulamaların sürdürülmesinde özellikle annelerin rolü olduğuna ilişkin açıklamalar yer almaktadır. “Araba, futbol, tamirat: erkeksi icraat” repertuvarında ise birtakım erkeksi etkinliklerin erkek olmanın zorunluluğu haline geldiğine yönelik açıklamalar

<sup>2</sup> (.) kısa duraksama, [...] araştırmacı tarafından çıkartılan materyaller, [metin] araştırmacı tarafından yapılan açıklamalar, metin vurgulanan kelimeler

bulunmaktadır. Son olarak “Kadınlığa karşı erkeklik” repertuvarında erkek olmanın anlamı öteki olarak kadının işaretlenmesiyle kurulan karşıtlık üzerinden açıklanmaktadır.

### Erkeğin içindeki “Öz” ve “Öteki”

Alıntılarda erkek olmanın anlamının “doğal-verili” farklılıklar üzerinden inşa edildiği görülmektedir. Bu repertuvarda erkek olmak, penise ve testise sahip olmak, Y kromozomuna sahip olmak gibi anatomik ve biyolojik özelliklerle açıklanmaktadır.

*“pipi sahibi olmaktır. hücre çekirdeğinde xy kromozomları taşımaktır.” (Alıntı 1: 08.08.2017).*

Aşağıdaki alıntıda yazar, bu biyolojik özelliklerin erkeklerin davranışlarını yönettiğini ve erkeğin burada çok da bir iradesinin olmadığını belirtmektedir. Yazar, kendi bedeni içerisinde kendisinin ötesinde bir iradeye sahip olan bir “canavar” tasvir etmektedir. Dolayısıyla, her an her durumda cinsellik düşünmeyi ilkelletirmektedir. Ancak erkek, en hassas ve güçsüz anında bile bu canavarla sürekli bir mücadele halinde olan bir “mağdur” rolünde konumlandırılmaktadır. Böylece ilkel arzularına karşı mücadele etmeye çalışan bir özne portresi çizilmektedir. “Günah keçisi” canavarlar tüm olumsuzlukların somutlaştığı bir başka özne yaratarak, “ben”i olumlu kılma çabasına hizmet etmektedir. Kadınlar ise bu “öz”e sahip olmayan ötekiler olarak erkeklerin yaşadığı bu “mağduriyeti” anlamayan özne olarak işaretlenmektedir.

*“hasta olduğu halde hormon baskına maruz kalıp cinsellik düşünebilecek canlı. lan oğlum göz kapaklarımı açıp kapatacak mecalim yok, sen neyin derdindesin. nasıl bir canavarla mücadele ediyoruz haberiniz yok.” (Alıntı 2: 24.10.2015).*

Aşağıdaki alıntıda da erkek, bedenini başka bir varlıkla paylaşmak zorunda kalan “mağdur” özne olarak konumlandırılmaktadır. Bu ifadelerde de erkeğin kendi iradesinden öte iradeye sahip olan bu “şey” hayvan olarak nitelendirilerek somutlaştırılmaktadır. Yazar, erkeklerin modern toplumun beklentilerine uygun olarak bu hayvanı “evcilleştirme” çabasında olduklarını ancak buna güçlerinin yetmediğini ifade etmektedir. Erkeklerin tüm saldırganlıklarının (fiziksel, cinsel vb.) temel nedeni ve sorumluluğu, bedenlerini paylaşmak zorunda oldukları bu hayvana atfedilmektedir. Böylece erkek özne saldırgan davranışların faili olmaktan çıkarılmaktadır. Yazar, saldırganlıkların hedefi olan kadınları anlayışlı olmaya davet etmektedir. Kadın hem saldırganlıkların hedefi hem de anlayışlı olması gereken kişi olarak konumlandırılarak sistem içerisinde iki yönlü bir baskının hedefi olmaktadır.

*“[...] gelelim erkek olmanın en can alıcı noktasına. kadınlar, aramızdaki en büyük fark burada açığa çıkıyor, ve bu yüzden anlaması çok güç olacaktır sizin için. belki fark ettiniz, belki de edemediniz, ama erkekler vücutlarını paylaşmak zorunda olan canlılardır. her birimiz; sanki ev arkadaşımız gibi, endokrin sistemimizle bizimle anlaştığından çok daha iyi anlaşılan, kafasına göre hareket eden, düşüncesiz, pasaklı, kaba bir aslana, ayıya, leopara, kurda, bal porsuğuna vb. vahşi canlılardan biriyle paylaşırsınız kendimizi. benim ev arkadaşım muhtemeldir ki bir gece hayvanı, kurt olabilir diye düşünüyorum. bunu anlamak sizin için çok zor kadınlar, biliyorum, ama biraz empati kurmaya çalışın. evet, hepimiz bir hayvan ile yaşıyoruz içimizde ve bu hayvan zaman zaman bizden daha güçlü oluyor, bizi bastırıyor. dünyada bu hayvanı nasıl kontrol edebileceğinize dair hiçbir kaynak yok, yani evcilleştiremiyoruz bu hayvanı bizler kolay kolay. ve medenileşmiş bir toplum içinde, her sabah sokağa, kendi örneğim için bir vahşi kurt ile çıkmak zorundayız. toplumlar değişti, gelişti. insanlar yerleşik düzene geçti. rejimler değişti, yaşamak kurallara bağlandı ama bu hayvan hiç mi hiç değişmedi. ve bu hayvanın en çok inisiyatif aldığı konu da ne yazık ki cinsellik oldu. başınıza gelen her kötü olay, tacizler, sataşmalar, aklınıza ne gelirse, erkeğin içindeki bu hayvanın işidir. erkek, eğer gerçekten kendisini çok iyi eğitir, içinden daha güçlü olmaya uğraşırsa ona söz geçirebilir ancak. evet zordur, ama imkansız değildir [...]” (Alıntı 3: 24.01.2014).*

*“[...] biz erkeklerin evrimsel bir sapkinliği var. bu adamların farkı, kontrol etmeyi bilmiyorlar kendilerini [...]” (Alıntı 4: 13.06.2015).*

Yukarıdaki alıntılarda erkeğin özünde bulunan, evcilleştirilemeyen bir hayvan ve canavar olarak ilkelleştirilen bir öteki inşa edilmektedir. “Doğuştan ilkel olma talihsizliğidir” (Alıntı 5: 13.10.2014) alıntısında olduğu gibi, “ilkel” ifadesi ile erkeğin cinsel saldırganlığının hem tarihselliğine hem de evrimsel temeline vurgu yapılmaktadır. Bu durumun talihsizlik olarak adlandırılmasıyla erkek özne “mağdur” pozisyonuna yerleştirilmektedir. Bununla birlikte, “evrimsel süreçlere” atıf yapılan bu açıklamalarda erkeğin uyguladığı şiddet ve taciz doğallaştırılmakta ve meşrulaştırılmaktadır.

Erkekler bir yandan cinsel dürtülerini kontrol edemeyen potansiyel saldırganlar olarak tasvir edilirken, bir yandan da korumacı ve sahiplenici olarak betimlenmektedir. Bununla birlikte, koruyucu-kollayıcı olmak ve sahiplenici olmak gibi toplum tarafından yüklenen özelliklerin erkek olmanın özüne atfedildiği görülmektedir.

*“bir erkeğin en büyük zaafı bir kadını sahiplenme ve vazgeçmeme güdüsüdür [...]” (Alıntı 6: 08.08.2017).*

*“[...] kendisinden daha güçsüz olan herşeyi koruma kollama içgüdüğü barındıran insanoğlunun erkek kişileri anne-evlat ilişkisinde de olduğu gibi zayıf olan kadını korur, kollar. bu otomatik gerçekleşen bir eğilimdir [...] (Alıntı 7:17.10.2014).*

*“erkeği erkek yapan testosterondur. millete bakmayın. ilgi sevgiymiş. testosteron seviyemiz kadınlarla aynı olsa hiçbir kadın bakmazdı la bize. medeniyet filan da kuran olmazdı. hatta açlıktan öldürdük muhtemelen. erkek korur, kollar. sınırları vardır, sınırlarına sahip çıkar. kaynak biriktirir. kaynağı uygun bulduğu ve etkileyebildiği kadınlarla paylaşır onlarla çocuk yapar. erkeğin olayı budur [...]” (Alıntı 8: 10.10.2015).*

## Cinsellikle Meşguliyet

Bu repertuvarda erkek olmak, cinselliği hayatın merkezinde konumlandırmakla açıklanmaktadır. Erkek, zihni sürekli cinsellikle meşgul olan özne olarak tanımlanmakta ve her kadın potansiyel bir cinsel partner olarak kurgulanmaktadır. Bunun getirisi olarak da erkeklerin, kadınların tüm hareketini seks daveti olarak algılama eğiliminde oldukları ifade edilmektedir.

*“içlerinde bir kısım var ki; bir kadının kendilerine gösterdiği en küçük yakınlığı "ehcele verecek, aranyor." diye algılıyor. lan olum, bir kadınla hiç mi arkadaş olmadınız? bir kadına " meme ve götten ibarettir." algısı dışında bir gözle hiç mi bakmadınız, o çok kıymetli çükünüz kalkmadan hiç mi dokunmadınız? [...]” (Alıntı 9: 02.08.2016).*

*“[...] tanıştığı her kadını kafasındaki havuzda eleyerek ya bacı, ya buna yazarım hacı kategorisine dahil eder [...]” (Alıntı 10: 17.11.2014)*

*“genel olarak akli şeyinin ucunda olan yaratık....yalan mı?” (Alıntı 11: 18.02.2015)*

*“tanıştığı her kadını yatağa atılacak nesne olarak gören erkektir [...]” (Alıntı 12: 11.12.2014).*

Bu alıntılarda erkeklerin cinsel ilişki kurdukları veya kurmayı planladıkları kişiler kadın olarak işaretlenmiştir. Buna göre, herhangi bir kadının herhangi bir hareketi erkekler tarafından cinsel ilişki daveti olarak değerlendirilmektedir. İfadelerde, kadınların erkekler tarafından cinsel olarak nesneleştirildiği belirtilmektedir. Alıntılarda erkeklerin zihinlerinin sürekli cinsellikle meşgul olması onların elinde olmayan bir durum olarak nitelendirilmektedir. Bu durum beynin işleyiş yapısına atfedilerek doğallaştırılmaktadır.

*“[...] özetle, türk erkeği kafayı cinsellik ve dış görünüşle bozmuş bir canlıdır. bugün de haberlerde çok şahane bir örnekleri var (bkz: karımdan güzeldi cazip geldi hem yabancı zaten)(...) bu adam tipik türk erkeği kafasının en üst seviyesidir. her türk erkeği tabii bu kadar ileri gitmez ama az ya da çok, hemen hemen her türk erkeği dış görünüş ve cinsellikle kafayı yemiştir. hiç de abazanlık falan değil. bunlar gayet de sevgilileriyle, eşleriyle beraber olabiliyor. örnek: abazan olmadığı halde cinselliğe takmış olan yurdum erkeği [...]” (Alıntı 13: 11.08.2015).*

*“[...] beyin şekillenmesi ise çok ilginç. erkeklerin hipotalamus bölgesi kadınlara göre daha büyük. bu zevkle ilgili bölgedir. sürekli seks düşünmeleri ve seks istemelerinin nedeni bu olsa gerek [...]” (Alıntı 14: 29.08.2014).*

Aşağıdaki alıntıda da erkeğin cinsellik söz konusu olduğunda modern toplumun beklentileri dışında hareket etmesi olağanlaştırılmaktadır. Yazar, ifadesinde her koşulda -modernleşmeye rağmen- cinsellik ile ilişkili herhangi bir durumun birincil planda olacağını ifade etmektedir. Alıntıda cinselliğin birincil planda tutulmasının erkeğe içkin olan, değiştirilemez bir yapı olarak sunulduğu görülmektedir.

*“ne kadar modern yetişirse yetişsin mutlaka içerisinde bir maço vardır. söz konusu cinsellik olunca en kibarımız bile bir anda kabuk değiştirir. türk erkeği damarlarında oluk oluk akan özellikleri bastırmak zorunda kalan dünyadaki tek erkek çeşididir.” (Alıntı 15: 15.08.2017).*

Alıntılarda erkeklerin “amsalak” ifadesiyle tanımlanması da dikkat çekicidir. Amsalak sözcüğü TDK Derleme Sözlüğü’nde (Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü) “kadına fazla düşkün erkek” olarak tanımlanmaktadır ve sözlük yazarları tarafından da cinsellikten veya kadından başka bir şey düşünmeyen erkekleri tanımlamak için kullanılmaktadır.

*“amsalaklıkta bir dünya markası. hemcinslerim içinden am çullaması olmayı bulmak, doğu perinçek'in seçimle iktidara gelmesi kadar imkansız da olsa, kadın yalakalığından sıyrılıp birey olabilmiş olanlara ciddi dostluklar kurabiliyorum (...) (Alıntı 16: 14.07.2017).*

*“çoğu amsalaktır. kız görünce akılları başlarından gider, hele bir de sevgili yaparlarsa sen seyret şenliği.” (Alıntı 17: 22.08.2016).*

Yukarıdaki alıntıda yazar “amsalak” ifadesiyle erkeği hem cinsellikten başka bir şey düşünemeyen bir özne olarak tanımlamaktadır hem de erkeği cinsellik ile ilgili konularda rasyonalite dışında konumlandırmaktadır.

Bununla birlikte, kadınların erkeklerin “cinselliğe düşkün olma” durumunu kullanıp kendi lehlerine çevirdiklerine dair alıntılara rastlanmıştır. Yazarlar, kadınların bu durumu kendi isteklerini gerçekleştirmede stratejik olarak kullandıklarını öne sürmektedir. Örneğin aşağıdaki alıntılarda erkeklerin kadınları cinsel olarak nesneleştirmesinin olağan bir durum olarak sunulduğu, normalleştirildiği görülmektedir. Sözlük yazarlarının sonraki cümlelerinde bu durumun kadınlar tarafından suiistimal edildiğine yönelik ifadeler görülmektedir. Böylece yazarlar kadının cinsel olarak nesneleştirilmesini sıradanlaştırırken, kadınların bu durumdan faydalanmasını “sorunlaştırmaktadırlar”. Sorumluluk reddi stratejisi (Hewitt ve Stokes, 1975) ile sözlük yazarları ilk cümlelerinde “erkekleri eleştiren” ifadeler kullanarak, sonraki cümlelerinin cinsiyetçi olarak yorumlanmasının önüne geçmeye çalışmaktadırlar.

*“[...] evet bu ülkede her kadına 'verir mi?' diye bakan hemcinslerimiz olabilir ancak bir bu kadar da kadınlığını kullanarak erkeklerden faydalanma derdinde olan hatun olduğu düşünülürse durum pek de farklı sayılmaz [...]” (Alıntı 18: 07.09.2014).*

*“hayatta tek istediği ve elde edemediği şey cinselliktir. kadınlar da bunu oyle guzel kullanir ki resmen sayelerinde evlilikten soguyor insan [...]” (Alıntı 19: 08.08.2017).*

### Sorumluluklar ve Zorunluluklar

Katılımcı sözlük yazarları bu repertuvarda toplum tarafından erkeklere yüklenen birtakım görevlerin erkek olmanın karşıladığı tanım haline geldiğini belirtmektedirler. Erkek olmanın içeriği, kendilerinden beklenen birtakım sorumluluklar ve zorunluluklardan oluşmaktadır.

*“[...] öncelikle sünnet olmak zorundasın. sonra istesen de istemesen de o pipiyi dayıya amcaya göstermek zorundasın. sonra askere gitmek zorundasın. evlenebilmek için meslek sahibi olmak*

zorundasın. eğer okuyarak yapacaksan daha kolay ama saniiyelerde atölyelerde çalışacaksan canın çıkar [...]" (Alıntı 20: 29.08.2016).

"bütün ikili ilişkileri senin başlatman, sorumlulukları ve riskleri senin almandır. "erkekler ağlamaz" gibi saçma bir düşüncenin üzerine yıkılmasıdır". (Alıntı 21: 06.07.2017).

"[...] yeri geldiğinde hesabı ödemek, kapıyı açmak, yanındakini evine bırakmak zorundadır. ailesinin tüm yükünü taşıyabilecek ekonomik güce sahip olmak zorundadır. herhangi birine boşu boşuna itiraz etmek zahmetine katlanmayın. zorunluluk değil diyeceğiniz şeylerin hepsi beklentidir ve toplum içinde bal gibi de zorunluluktur. "işsiz adama kız vermemek" kavramı nereden çıktı sanıyorsunuz [...]" (Alıntı 22: 24.01.2014).

Sünnet olmak, iş bulmak, evini geçindirmek, faturaları ödemek, eşine ve çocuklarına kol kanat germek, sürekli güçlü olmak, sert olmak ve yaşadıkları acıları sevdiklerine belli etmemek gibi kıstaslar erkek olmanın gerektirdikleri olarak ifadelerde kendilerine yer bulmaktadır.

Yazarlar, toplum tarafından erkeklerle yüklenen sorumlulukların erkekler üzerinde bir baskı yarattığını ifade etmektedir. Aşağıdaki alıntıda yazar, penise sahip olmanın beraberinde getirdiği yükümlülükleri belirtmektedir. Buna göre erkek olmanın anlamı çeşitli emir kiplerinden oluşmaktadır ve yüklenen bu sorumlulukların gerçekleştirilmesi için ortada kendisini denetleyecek gözle görülür bir kişinin varlığı gerekmemektedir. Benzer olarak sonraki alıntıda da yazar toplumun ürettiği "erkek" kavramının tanımında birtakım ölçütlerin olduğunu ve bunlara uyma konusundaki baskıyı ifade etmektedir.

"[...] bahsini ettiğim şu pipi denen şeyle belirlenen kimliğin üzerine yüklenen fazla anlam ve disiplinler bütünü. gülme, ağlama, korkma, çalış, idare et, sus, git, al, vur, at, tut vs. vs. bir emir verene ihtiyaç olmaksızın emir kipleriyle kuşatılmış bir yaşam demektir erkek olmak [...]" (Alıntı 23: 08.02.2014).

"bu ülkede "erkek" olmak görmezden gelinemeyecek kadar zordur. çünkü ortaya konulan bir "erkek" kavramı var. erkek adam ağlamaz, erkek dediğin şöyle olur, oo erkeksen çık karşıma, vs. [...]" (Alıntı 24: 29.08.2016).

Toplumun erkeklerle bu sorumluluk ve zorunlulukları yerine getirme dışında bir alternatif sunmadığı, bu sorumluluk ve zorunluluklara ilişkin şikâyet hakkı vermediği, herhangi bir başarısızlık durumunda ise erkeğin prestij kaybına uğradığı, bu nedenle toplumun onayını alabilmek için bu sorumlulukları yerine getirmenin gerekli olduğuna dair toplumsal kodları eleştiren alıntılara da rastlanmaktadır. Erkeklerin aslında göründükleri kadar özgür olmadıkları, bu baskılara ve kalıplara uymayan erkeklerin toplumda yer edinemediği ifade edilmektedir.

"[...] çünkü erkeğin bazı konularda alternatifi yoktur. erkek olmanın zor yanları da bizzat bunlardan zaten. çalışmamak, savaşmamak, aileye kol kanat germemek, korumamak v.s gibi bir alternatifi yoktur erkeğin. bunu ister ataerkil toplum yapısının bir dayatması; isterseniz de doğal bir süreç olarak kabullenin; fark etmez [...]" (Alıntı 25: 29.08.2016).

"[...] özgür degilsindir, begenilerin, ilgi alanların, oturusun kalkisinla, belli kalıplara girmelisin, yoksa ezerler, ensene vururlar alirlar lokmani [...]" (Alıntı 26: 13.06.2015).

Yazarlar, toplumun belirlediği bu rollere uymayan erkeklerin, erkekliklerinin tehdit edildiğini ve toplum tarafından tam bir erkek olarak değerlendirilmediğini belirtmektedir.

"[...] bizce erkek olmak iyidir çünkü bir erkek, erkek olmakla gurur duymalıdır. erkek olduğunu unutmamalı, erkek gibi oturmalı, erkek gibi konuşmalı, erkek gibi dövüşmelidir. yaptığı herşeyi erkek gibi yapmalıdır çünkü aksi halde erkeğe zarar gelir. insan gibi değil erkek gibi anladın mı [...]" (Alıntı 27: 08.02.2014).

"(bkz: erkek dediğin ağır olur), (bkz: erkek adam küpe takmaz), (bkz: erkek dediğin süslenmez), (bkz: türk kası), (bkz: o pantolon ne lan ibne), (bkz: erkek adam saç uzatmaz)...bu gibi erkeği sınırlandıran

*pek çok şeyde takip edebilir. işte böylede kalıplayıcı bi milletiz. bu kalıplara uymayanlara da direk başka bi kalıplama yaparız. (bkz: yumuşak), (bkz: odun), (bkz: ibne), (bkz: ayı) (Alıntı 28: 11.08.2015).*

Aşağıdaki alıntıda yazar, zayıflık halinde toplumun kadınlara ve erkeklere farklı değerlendirmelerde bulunduğunu belirtmektedir. Yazar, bu karşılaştırmalı durum sonucunda erkeğin kadına göre dezavantajlı konumda olduğunu ifade etmektedir. Erkek olmanın gerektirdiklerini yerine getiremeyen erkeğin yalnızca erkekliğin değil aynı zamanda insanlığın da dışına çıkarıldığını (bkz. “mahluk”) ifade etmektedir. Böylece toplum tarafından kötü muameleye müstahak olmalarına bir zemin hazırlanmaktadır.

*“[...] bir erkeğin ise erkek olmanın zorluklarından şikayete hakkı yoktur. çünkü zayıf ve mağdur kadın koşulsuz desteği, kol kanat gerilmeyi hak eder, toplumda prestij kaybına uğramazken zayıf ve mağdur erkek acıma duyguları uyandıran aciz bir mahluktur ve erkekliği tartışma konusudur. geleneksel maçomusu/“ataerkil” zihniyete göre erkekliğin yüklerini kaldıramayan, kadının “taşıyamayan”, bir baltaya sap olamayan ve işe yaramayan erkek zaten çürük yumurtanın biri olarak ezilmeyi hak etmektedir. çünkü kendine faydası olmayan erkeğin başkalarına (kadına, ailesine ve topluma) ne faydası olacaktır [...]” (Alıntı 29: 29.08.2016).*

Aşağıdaki alıntılarda da toplumun çok az bir kesimini oluşturan ve gücü elinde tutan hegemonik erkeklik dışındaki erkekliklerin toplumda yer edinmesinin oldukça zor olduğu belirtilmektedir. Toplumsal hiyerarşide daha iyi bir iş sahibi olan kişiye göre, daha az para kazanan erkeğin hayatının daha zor olduğu ifade edilmektedir. Para kazanmak ve evin geçimini sağlamak, bir diğer ifadeyle “ekmek kazanmak” toplum tarafından erkeklere yüklenen bir zorunluluk ve sorumluluk olarak değerlendirilmektedir.

*“iyi bir işi, kariyeri olmak zorunda çünkü parasız adam gereksiz adamdır.” (Alıntı 30: 08.08.2017).*

*“[...] sıradan erkeğin hayatı cehennemden farksızdır. hayat sadece en tepedeki, azinliktaki erkeklere güzeldir [...]” (Alıntı 31: 10.08.2017).*

### Ataerkil Sistemin ve Annesinin Oğlu

Alıntılarda erkekler çocuk yaştan itibaren “erkek olmaları” nedeniyle şımartılarak, yüceltilerek ve pohpohlanarak yetiştirilen öznelere betimlenmektedir. Yazarlar erkek olmayı ataerkil sisteme ilişkin eleştirilerle harmanlayarak açıklamaktadırlar.

*“ataerkilliğin ve dolayısıyla annelerinin oğlu olmanın getirdiği ağır şımarıklık, aynı zamanda egoya sahiptir [...]” (Alıntı 32: 30.11.2014).*

Yazarlar, ataerkil sistemi genel olarak annenin erkek çocuk yetiştirme tarzının üzerinden eleştirmektedirler. Erkeklerin karakter özelliklerinin -özellikle annenin- yetiştirme tarzı ile biçimlendiği vurgusu göze çarpmaktadır. Bu yetiştirilme tarzının yetişkin erkeği biçimlendiren en önemli unsur olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu yetiştirilme tarzı ve ortaya çıkan erkek profili ise genelde olumsuz değerlendirilmektedir. Aşağıdaki alıntılarda da görüldüğü üzere, yazarlar söz konusu erkekleri “öküz”, “güruh” ve “canavar” gibi sözcüklerle nitelendirerek insanlık dışına atmaktadırlar.

*“türk erkeğinin böyle olmasının en büyük sebebi maalesef ve maalesef türk anasıdır. nasıl çocuklar yetiştiriyorlarsa her taraf öküz dolu” (Alıntı 33: 12.11.2015).*

*“anneleri tarafından dünyadaki tek pipinin kendilerinde olduğuna inandırılarak büyütülmüş garip güruh..” (Alıntı 34: 08.09.2017).*

*“çocuk yaşlarda evin erkek evlatları olduğundan pohpohlanıp bolca şımartılırlar [...] yapmayın erkek anaları. “canavar” yetiştirmeyin lütfen.” (Alıntı 35: 24.01.2019).*

Aşağıdaki alıntılarda da olumsuz değerlendirilen bu erkek karakterlerinin oluşmasında en önemli sorumluluk anneye ve annenin erkek çocuğu ile kurduğu ilişki üzerine yüklenmektedir. Yazarlar, erkeklerin annelerinden görmüş oldukları bu ilişki tarzının ileriki yaşamlarında diğer kadınlardan da beklentilerini

şekillendirdiğini ifade etmektedirler. Bu durumun bir döngü olarak anne-oğul-baba-kız döngüsünde sürdürüldüğü belirtilmektedir.

*"tıpkı türk kadını gibi ciddi problemleri vardır. çok küçük yaşlardan itibaren "aman paşam" "canım oğlum", "aslanım" vb. şekillerde pohpohlanan çoğu türk erkeği ilerki yıllarda aynı ilgi, sevgi ve müsamahayı sevgilisinden ya da karısından da bekler [...]" (Alıntı 36: 08.09.2017).*

*"[...] bu beğenilmeyen türk erkeklerini yetiştirenler türk kadınları, türk kadınlarını eleştirenler de gene bilsin ki tavır ve davranışlarda ana etkenlerden biri de kızın babası yani eleştirirken ne tip bir paradoksun içinde yuvarlandığımızı bilmek gerekiyor [...]" (Alıntı 37: 28.03.2018).*

Bazı yazarlar ise direkt olarak ataerkil yapıyı eleştirmektedir. Alıntılar erkeklerin ataerkil toplum tarafından yüklenen birtakım kültürel kodlara uymak zorunda kalmaları, bu rollerin erkek olmanın özüne atfedilmesi, erkeklerin ataerkil sistemin mağduru olduklarına yönelik ifadeleri içermektedir.

*"[...] bu ataerkil düzen çok küçük bir hegemonik maskülen adam dışında herkese çektiirmektedir, bunun suçunu bugünün köklerinde ve sistemin yapısında değil de erkeklerde aramak ise hem mantıksız hem de acımasızcadır. etrafınıza bakın, daha güçlü, daha dayanıklı, daha erkeksi olması, daha çok yük taşıması beklendiği, aslında daha da kırılğanlaşan bir sürü erkek göreceksiniz. doğal moğal da değil bu durum, basbayağı yapay olarak inşa edilmiş, dikkatli bakarsanız toplumsal olarak kabul edilmiş olan ideal erkek ve kadın tiplerine sadece bir avuç insanın uyduğunu göreceksiniz. ve şahsen, bunun üstesinden kadın ve erkek beraber gelebilir" (Alıntı 38: 20.01.2015 01:54).*

Yukarıdaki alıntıda yazar hegemonik erkekliğin yalnızca küçük bir azınlık tarafından elde tutulduğunu, bunun dışında kalan herkesin, kadın – erkek fark etmeksizin, bu durumun mağduru olduğunu ifade etmektedir. Erkekten beklenen rollerin erkeğin özünü oluşturan özellikler olmadığını, bunların toplumsal kodlar tarafından üretildiğini belirtmektedir. Aşağıdaki alıntılarda da yazarlar ataerkil sistemin birtakım erkekleri ayrıcalıklı konuma koyarak diğerlerini mağdur konuma yerleştirdiğini belirtmektedirler.

*"[...]hayır, ataerkiyi erkekler yaratmamıştır. ataerki bir avuç ayrıcalıklı seçkin kutsal tarafından yaratılıp, türk erkeğine dayatılmıştır yüzyıllardır.tarafsız bakılabilirse bu acı dolu hengamede türk erkeği de mağdurdur kadın kadar [...]" (Alıntı 39: 11.01.2015).*

*"[...]bence sorun asla türk erkeğinde değildir; onu tutsak eden sosyo-kültürde, yani ataerkidedir [...]" (Alıntı 40: 11.01.2015).*

## Araba, Futbol, Tamirat; Erkeksi İcraat

Bu repertuvarda erkek olmak birtakım etkinlikleri icra etmek ve birtakım zevklere sahip olmak bakımından tanımlanmaktadır. Yazarlar bahsi geçen etkinliklerin ve zevklerin erkekliği tanımlar nitelikte olduğunu ve “erkekliğin kıstasları” biçiminde işlev gördüğünü belirtmektedir. “Arabalara meraklı olmak”, “futbola ilgilenmek”, “tamir-tadilat işlerinde becerikli olmak” gibi temalar dayatma, sorumluluk ve görev vurgusu ile ifade edilmektedir.

*"[...] futbol sevmek, iyi araba kullanmak zorundadır (...) futbolu sevmemek gibi bir opsiyonunuz yoktur, muhabbetini edemediğiniz anda sıkıntı yaşarsınız. araba kullanmayı bilmemek gibi bir şansınız yoktur, dalga konusu olursunuz. ve bunların hepsi, görünmez bir rekabet sistemi sebebiyle ortaya çıkmıştır, hepsi sizin hayatta kalmanıza yardımcı olmaz. düşünün, alkole karşı bile dirençli olma zorunluluğunuz vardır erkek olunca [...]" (Alıntı 41: 24.01.2014).*

Yukarıdaki alıntıda yazar, hobi olarak nitelendirilebilecek ilgilerin erkekler için bir zorunluluk haline geldiğini belirtmektedir. Buna göre bir erkek futboldan ve arabalardan anlamak “zorundadır”. Söz konusu ilgiler, erkeklikler hiyerarşisinde iyi bir konumda bulunabilmek için gereklidir, bu bilgiler bir erkeği diğerlerinden öne çıkarmaktadır. Yazar erkeklikle ilişkilendirilen bu özelliklerin rasyonaliteye uymadığını kinayeli bir şekilde ifade etmektedir – “alkol tüketiminin kaçınılmaz etkilerine bile direnmek”.

*"[...] zaten adama doğduğu andan itibaren "erkek olma" sorumluluğu yüklendiği için adam da refleks olarak kadına hem bunu kanıtlamak istiyor hemde sorumluluk fobisi geliştiriyor. basit bir örnekle evdeki otu boku anlamamasına rağmen tamir etme çabaları ve başardıktan sonra her gün bu işi yapıyorum halleri (...)" (Alıntı 42: 29.08.2016).*

Alıntıda, erkek olmanın anlamının sorumluluk ile ilişkilendirildiği ve bunun bir beklenti oluşturduğu belirtilmektedir. Sorumluluk ile davranma "refleks" olarak tanımlanarak erkek olmaya içkinleştirilmektedir. Sorumluluk bir yandan erkeğin doğası haline gelen, bir yandan da ispatlanması gereken bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Yazarın ifadesinde, beklentilerin "öz"e dönüşmesi bu özün korunmasına yönelik bir kaygının ortaya çıkması söz konusudur. Bu özün korunmasının yolu da diğerlerine karşı bunu ispat etmekten geçmektedir. Tamirat tadilat işlerini gerçekleştirebilmek de erkekliğin ispat edilmesinde kullanılan bir "araç" işlevi görmektedir.

Aşağıdaki alıntıda da yazar erkek olmayı tamirat-tadilat işlerini gerçekleştirebilmek ile ilişkilendirerek tanımlamaktadır. Yazar, bir erkeğin erkek olduğunu iddia edebilmesi için çivi çakma bilgi ve becerisine sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca yalnızca erkeksi ilgilere sahip olmak (örn., "araba hastası olmak") yeterli değildir. Bir erkeğin tamirat-tadilat araç-gereçleri ve süreci ile ilgili birtakım "uzmanlık bilgilerine (örn., t5 tornavida)" sahip olması da gerekmektedir. Erkek, mekanik sorunlara çözüm üretebilen ve diğerleri için uygun şartları sağlayabilen bir kişi olarak tanımlanmaktadır.

*"erkek dediğinin elinden iş gelecek hacı. iki çivi çakmayı bilmeyen ve erkek olduğunu iddia eden tipler var lan aramızda. ufak tefek tamir durumlarında eli ayağı birbirine karışmayacak! araba hastasıyım diyip eline tornavida almayan, t5 tornavida nedir bilmeyen, hayatında hiç 4 numara alyan sahibi olmayan tipler var. gerekirse kalorifer musluğu çalışmayan arabanın musluktan çıkan hortumunu kumpasla ölçüp içine tahtadan yonttuğu tıpayı yerleştirecek. geçici de olsa çözümü üretecek! yazın sıcağında arabasına binenleri terletmemesini bilecek!" (Alıntı 43: 26.04.2014).*

## Kadınlığa Karşı Erkeklik

Alıntılarda erkek olmanın anlamı kadının "öteki" olarak işaretlenmesi ile açıklanmaktadır. Alıntılarda kadın-erkek arasındaki bir karşıtlık kurulmakta ve erkek olmanın daha zor olduğuna yönelik açıklamalar bulunmaktadır. Örneğin aşağıdaki alıntıda, toplumun erkeklere yüklediği sorumluluk ve baskıların kadınlara yüklenenlere kıyasla daha ağır olduğuna yönelik ifadeler yer almaktadır.

*"gördüğü toplumsal baskı, becermesi beklenen işler, eceliyle ölmeme ihtimali, hayvan gibi çalışıp hayatını sefalet içinde geçirme ihtimali bir kadınınkinden çok daha fazladır [...]" (Alıntı 44: 11.10.2017).*

Aşağıdaki alıntıda ise toplumu, medyayı ve hukuku eleştiren ancak bu eleştirilerini kadın üzerinden gerçekleştiren ifadeler yer almaktadır. İfadelerinde kadının mağduriyeti üzerinden erkeğin mağduriyetini tanımlamaya çalışan sözlük yazarı ifadelerini etkin bir biçimde sunabilmek için aşırı durum formülasyonu stratejisini (bkz. "extreme case formulation", Pomerantz, 1986) kullanmaktadır. Kadınlara "herkesin" yardım etmesi, kadın cinayetlerinde öldürülen kadınların isimlerinin "dev" pankartlarda ve "ana haber" bültenlerinde geçmesi ile ilişkili ifadeler ile 'erkeğin aleyhine' olan kadın-erkek eşitsizliğinin abartılarak sunulduğu görülmektedir.

*"[...] bir kadın, şiddete maruz kaldığında herkes ona destek olmaya çalışırken, bir erkek şiddete maruz kaldığında güçsüz olduğu için yadırgıyor ve itibar kaybediyor. bir kadın öldüğünde adı ana haber bültenlerinde, dev pankartlarda geçerken, bir erkek öldüğünde umursanmıyor. erkekler kadınlardan ortalama 5-6 sene daha az yaşıyor yine umursanmıyorlar. bütün ağır ve pis işlerde erkekler çalışmasına rağmen, iş kazalarında ölenlerin %93 erkek olmasına rağmen hakları gözetilmiyor. kimse onlar için eylem yapmıyor [...]" (Alıntı 45: 08.08.2017).*

Aşağıdaki alıntılarda ise kadına yönelik düşmanca cinsiyetçiliği makul gerekçelerle anlatma söz konusudur. Böylelikle sözlük katılımcıları ifadelerinde “deliller” sunarak haklılık zemini oluşturmaktadırlar.

*“[...] mahkemelerde, eğer ki çekişmeli boşanmak gibi bir maceraya girmişsen, vay ki haline. bütün kazancını, emeğini, alınterini, hakkını , elinden acımasızca alırlar. tek yaptığı , belki de evde oturup, senin aldığın makinaya çamaşır atmak, senin aldığın fırında üç beş parça şey pişirip akşama kadar lak lak yapmış olan bir insana bütün emeğinin yarısını resmen peşkeş çekersin. üstelik boşanmada ki bütün potansiyel suçlar sana ait olur.. bu tür hesapları ahirete havale edersin. kadınlar bol bol kul hakkı yerler, yutkunursun [...]” (Alıntı 46: 25.01.2014).*

*“[...] ayrıca boşanma durumunda çok müthiş bir gelir dengesizliği falan yoksa kocanın mal varlığının kayda değer bir kısmına kadının el koymasına izin verilmesi, nafaka adı altında zorla ödetilen haraç, çocukların kayıtsız şartsız anneye verilmesi gibi içler acısı durumlar var [...]” (Alıntı 47: 19.01.2018).*

Yukarıdaki alıntılarda kadının ev içi mekânla erkeğin ise kamusal alanla ilişkilendirildiği görülmektedir. Erkeği ekmek kazanan özne konumuna yerleştiren bu alıntılarda kadının ev içi emeğinin yok sayıldığı görülmektedir. Kadın hem evlilik sırasında hem de boşanma durumunda erkeğin emeğini sömüren kişi olarak tasvir edilmiştir. Alıntılarda hem hukuk sistemini eleştiren hem de kadına yönelik düşmanca ifadeler yer almaktadır. Böylece “mağdur erkek” konumunu ve kadına yönelik düşmanca ifadelerini meşru bir zemine oturtmaya çalışmaktadır. Sözlük yazarları abartma stratejisi ile (örn., “insana bütün emeğinin yarısını resmen peşkeş çekersin”) açıklamalarını retorik olarak etkili hale getirmeye çalışmaktadırlar.

Bazı alıntılarda erkek olmanın kadın olmaya göre daha avantajlı olduğuna dair cümleler de görülmektedir. Asıl eleştirilerin ataerkil sisteme yöneltildiği bu ifadelerde toplum tarafından erkek olmakla ilişkilendirilen birtakım davranış kuralları altında erkeklerin ezildiğini belirtilmektedir.

*“[...] kadınlık çok zor zanaat azizim, buna kimse itiraz edemez. inanın erkeklik kadar kolay değil; kadının işi bitmez. lakin erkeğin de sorumluluğu bitmiyor. erkeğe yüklenen tüm bu görev ve sorumluluklar bazen ağır geliyor, erkeği çileden çıkartıyor; cinnete sokuyor.” (Alıntı 48:10.07.2015).*

Aşağıdaki alıntıda da yazar erkekliği kadınlık ile karşılaştırarak açıklamakta ve bu karşılaştırmanın erkek lehine sonuçlandığını belirtmektedir. Ancak yazar toplum tarafından belirlenen normların erkekler üzerinde de bir baskı oluşturduğunu ve bu kurallar sistemine uymayan erkeklerin ise dışlanma tehdidi ile karşı karşıya kaldığı ifade etmektedir. Yazar, toplum tarafında belirlenen normlara uymayan erkeklerin ötekileştirilerek tabi kılınmalarına ilişkin süreci anlatmaktadır.

*“[...] peki erkekliğin avantajı nedir ? kadınlara göre üstünde daha az baskı var, ataerkil toplumdan dolayı. ama hiç baskı yokmuş gibi de konuşmamak lazım. sonuçta toplumsal normların dışına çıkan kadın da erkek de hoş karşılanmaz, bu normlar erkekleri daha az sınırılıyor diye hiç sınırlamıyor diyemeyiz. mesela en basit baskı nedir ? zayıf bir erkeksen, zayıflığını gizleyeceksin. gizlemezsen tepki görürsün. amiyane tabirle göz önünde olmayacaksın. arka planda sana tanınan sınırlı alanda hayatını idame ettireceksin. bu böyledir. hatta kimisi ona bile tepki gösterir, zayıflığı tümünden aşağılamaya kalkışır vs. ve elbette bunları hem diğer erkekler, hem de kadınlar birlikte yapar. kurulmuş toplumsal normların dışına çıkılmasını istemezler [...]” (Alıntı 49: 10.07.2015).*

## Tartışma

Araştırmada Ekşi Sözlük platformunda erkek olmaya ilişkin anlam inşasında içerikleri oluşturan altı temel repertuar tespit edilmiştir. Bunlardan ilki olan “Erkeğin içindeki ‘öz’ ve ‘öteki’” repertuarında sözlük yazarları erkek olmayı penise ve Y kromozomuna sahip olmak gibi “verili” özellikler üzerinden açıklamışlardır. Bu ifade kendiliğinden kadını öteki olarak konumlandırmaktadır. Biyolojik farklılıklara indirgenerek yapılan bu tanımlamalarda kadın ve erkek arasındaki farklılıkların bir yaradılış özelliği olarak

sunulduğu (Connell, 2005; West ve Zimmerman, 1987) görülmektedir. Erkekler cinsel dürtülerini kontrol edemeyen özneler olarak temsil edilmektedir. Erkek bedeni içerisinde ilkel olarak nitelendirilen bir “öteki” inşa edilmekte ve bu öteki, kontrol edilemeyen davranışların sorumlusu olarak işaretlenmektedir. Böylece “ötekini” kontrol etmeye çalışan ancak başarılı olamayan erkek özne yeniden rasyonalite içerisinde konumlandırılmaktadır. Bu ifadeler ile baskın erkeklik idealleriyle uyuşan rasyonel erkek teması (Wetherell ve Edley, 1999) yeniden üretilmektedir. Ayrıca ifadelerde, erkekler kontrol edilemeyen cinsel dürtülerin “mağduru” konumuna yerleştirilmekte ve kadınlar da erkeklerin arzu nesnesi olarak temsil edilmektedir. Bu söylemler aracılığıyla yeni medya üzerinde düşmanca cinsiyetçilik (Glick ve Fiske, 1996; Sakallı-Uğurlu, 2002) yeniden üretilmekte ve erkeklik cinsiyetçilik üzerinden yeniden onaylanmaktadır (Dahl ve ark., 2015; O’Connor ve ark., 2017). Bununla birlikte, cinsel dürtülerini kontrol edemeyen erkek tasviri ve evrimsel süreçlere yapılan vurgu ile erkeklerin kadınlara yönelik gerçekleştirdikleri şiddet, taciz ve tecavüz kendiliğindenleştirilmekte ve meşrulaştırılmaktadır.

Alıntılarda erkek olmak bir yandan kadının seks objesi olarak nitelendirilmesi üzerinden tanımlanırken, bir yandan da kadına karşı korumacı olma ile tanımlanmaktadır. Sözlük yazarları, korumacı ve sahiplenici olmayı da erkek olmanın doğasına atfetmektedir. Bu ifadeler ile kadınlar erkeklere göre güçsüz olan ve korunması gereken özneler olarak işaretlenmektedir. Böylece aktif / koruyucu erkek ve pasif / korunması gereken kadın ile ilişkili kalıpyargılar (Davidson, 1981; Farrell, 2003; Vuori, 2009) yeniden üretilmektedir. Söz konusu ifadeler ile kadının erkek karşısındaki eşitsiz konumu ve korumacı cinsiyetçilik yeniden üretilmektedir. Yeni medya bu anlamda kalıpyargılar aracılığıyla ataerkil ideolojinin sürdürülmesinde rol oynamaktadır. Alıntılarda erkek olmak bir yandan korumacılık ile tanımlanırken bir yandan da kadına yönelik kontrol edilemez cinsellik dürtüsü ile tanımlanmaktadır. Bu alıntılar toplumda düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin bir arada bulunmasına dair bulguyu da (Glick ve Fiske, 1996) desteklemektedir.

Cinsellikle meşguliyet repertuvarında ise erkeklerin hayatlarının her anında cinsel ilişkiye girme arzusunu yaşadıkları ve kadınlarla kurdukları ilişkide tek hedefledikleri şeyin kadınlarla cinsel ilişki kurmak olduğuna ilişkin alıntılar sıklıkla başvurulacak söylemsel kaynaklardır. Erkeklerin cinsellik düşünceleri erkek olmanın doğasına atfedilmektedir. Yazarlar aşırı durum formülasyonu stratejisi ile “her erkeğin” sürekli cinsellik düşündüğünü belirterek açıklamalarını “normal” bir zemine oturtmaktadırlar. Yazarlar, cinsellik ile meşguliyeti heteroseksist bakış açısıyla yorumlamaktadır. Heteroseksüel cinsellik, Türkiye’de erkek kimliğinin inşasında en önemli aşamalardan biridir (Barutçu, 2013; Sancar, 2013; Selek, 2014). Söz konusu ifadeler ile erkek olmanın baskın anlamlarının yeniden üretildiği görülmektedir. Ayrıca ifadelerde kadınlar seks objesi olarak nitelendirilmekte ve bu durum erkeğin doğasına atfedilerek normalleştirilmektedir. Söz konusu ifadeler kadınlara cinsellik ile istediklerini elde etmeye çalışmalarına dair alıntılar da eşlik etmektedir. Kadını seks objesi olarak görme ve kadının cinselliği kullanıp erkekleri manipüle etmesine ilişkin söylemler ile yeni medya üzerinde düşmanca cinsiyetçilik (Sakallı-Uğurlu, 2002) yeniden üretilmektedir. Ayrıca yazarlar cinsiyetçi olarak damgalanmanın önüne geçmek için sorumluluk reddi (bkz. “disclaimers”, Hewitt ve Stokes, 1975) stratejisini kullanmaktadırlar. Bir diğer ifadeyle, erkeklerin kadınları cinsel olarak nesneleştirdiklerini kabul ederek cümleye başlayıp, kadınların da bunu kendi isteklerini elde etmek için kullandıklarını belirtmektedir.

Sorumluluklar ve zorunluluklar repertuvarında ise toplumun çok az bir kesimini oluşturan ve gücü elinde tutan hegemonik erkeklik (Connell, 2005) dışındaki erkekliklerin toplumda yer edinmesinin oldukça zor olduğuna yönelik ifadeler bulunmaktadır. Toplumun erkeklere bu sorumluluk ve zorunlulukları yerine getirme dışında bir alternatif sunmadığı, bu sorumluluk ve zorunluluklara ilişkin şikâyet hakkı vermediği,

herhangi bir başarısızlık durumunda ise erkekliğin prestij kaybına uğradığı, bu nedenle toplumun onayını alabilmek için bu sorumlulukları yerine getirmenin gerekli olduğuna dair toplumsal kodları eleştiren alıntılara da rastlanmaktadır. Erkeklerin aslında gördükleri kadar özgür olmadıkları, bu baskılara ve kalıplara uymayan erkeklerin toplumda yer edinemediği ifade edilmektedir. Ekmek kazanma rolünü gerçekleştiremeyen erkek, hegemonik erkekliğin önemli kriterlerinden birini (Sancar, 2013) ihlal etmiş olmaktadır ve tamamlanamayan bir erkeklik inşasına neden olmaktadır. Sonuç olarak sözlükteki alıntılarda erkek kimliğinin özellikle maddi sorumluluk ile ilişkili formüle edildiği ve geleneksel anlayıştaki aileyi geçindiren ve “ekmek kazanan” erkek kimliği (Connell, 2005; Edley ve Wetherell, 1999; Gorman-Murray, 2008) ile uyumlu olarak inşa edildiği görülmektedir.

Sözlük yazarlarının erkek olmak için penise sahip olmanın yeterli olmadığı ve birtakım icraları gerektirdiğine yönelik ifadeleri erkekliğin sosyal inşasına vurgu yapmaktadır. Yazarların, erkek olmayı sünnet olmak, askere gitmek, iş bulma, para kazanma gibi çeşitli zorunluluk ve sorumluluklara sahip olmak ile açıkladıkları görülmektedir. Görüldüğü gibi, erkek olmanın anlamı toplum tarafından belirlenen çeşitli uygulamalarla inşa edilmektedir (Edley, 2001). Türkiye’de ise sünnet olmak, askere gitmek, evin geçimini üstlenmek, para kazanmak erkeklikle ilişkilendirilen davranışlardır (Sancar, 2013; Selek, 2014). Erkek olmanın ne olduğu bireylerin kendilerine biçilen rollere, beklentilere ve kimliklere uyma baskısı oluşturmaktadır (Berg-Sørensen ve ark., 2010). Sözlük yazarları erkek olmaya ilişkin birtakım rollerin çocukluk sürecinden itibaren öğrenildiğini ve bu rollerin gereğini yerine getirmeyenlerin “tam bir erkek” olarak değerlendirilmediğini öne sürmektedir. Sosyalizasyon süreci içerisinde erkek çocuğu çevresinde en kolay ulaşabileceği kimlik parçaları ile erkekliğini inşa etmektedir. Toplumda en çok onaylanan erkeklik biçimi hegemonik erkeklik olduğu için erkek kimliği bununla ilişkili kimlik unsurlarıyla inşa edilmektedir (Demren, 2003).

Bununla birlikte erkek olmanın sürekli bir kendini ispatlama hali olarak değerlendirilmesi ve herhangi bir başarısızlık durumunda erkekliğin zedelenmesine ilişkin alıntılar erkekliğin sosyal onay gerektirdiğine (Kimmel, 1994) ilişkin alan yazını desteklemektedir. Toplumun belirlediği bu rolleri ve talepleri karşılamayan erkekler ise ikincilleştirilmektedir (Atay, 2004; Connell, 2005). Toplum tarafından belirlenen erkeklik normlarına uygun olmayan erkekler, toplumsal dışlanma ile karşı karşıya kalmaktadır. Erkekler, toplumsal dışlanma gibi yaptırımlara maruz kalmamak için de erkekliklerini ispat etme çabasına girmektedir. Erkekliğin kazanılması ve muhafaza edilmesi zor olan ve kolayca kaybedilmeye yatkın yapısı, sürekli kanıtlanma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (Connell, 2005; Kimmel, 1994). Katılımcı sözlükler de hem erkeklikle ilişkili baskın söylemlerin yeniden üretildiği hem de erkeklerin erkekliklerini ispat edebilecekleri ve onay alabilecekleri bir zemin işlevi görmektedir.

Ataerkil sistemin ve annesinin oğlu repertuarını ise sözlük yazarlarının ataerkil sisteme yönelik eleştirileri oluşturmaktadır. Bu eleştirilerin genel olarak annenin yetiştirme tarzını önceleyerek dile getirilmesi ise dikkat çekicidir. Alıntılarda annelerin erkek çocuklarını yetiştirirken pohpohlamaları ve şımartmaları sonucunda erkek çocuklarının hayatının ilerleyen dönemlerinde de benzer ilgiyi diğer kadınlardan bekleyeceği ve kendisini her zaman ön planda tutacağı ifade edilmektedir. Ataerkil ailelerde erkek çocuğu değerlidir ve erkek çocuk doğuran kadının statüsü güçlenmektedir (Yavuz, 2015). Çocuğun kültürlenme sürecinde anne başroldedir ve ataerkilliğin inşa ettiği değerlerin sürdürülmesinde önemli bir rolü vardır (Demren, 2003). Bununla birlikte ataerkil sistem tarafından belirlenen erkeklik rollerinin gerçekleştirilmesinin zorluğuna ilişkin alıntılar da erkekliğin erkekleri de mağdur ettiğini (Atay, 2004) göstermektedir.

Araba, futbol, tamirat: erkeksi icraat repertuarında erkeksi etkinliklerde bulunmak ve erkeksi zevklere sahip olmak erkekliğin kıstasları olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kıstaslar arabalardan anlamak, futbolla ilgilenmek, tamirat tadilat ve teknik konulardan anlamak gibi davranışları ve becerileri içermektedir. Futbol oynamak erkekler için homososyal alanların yaratılmasında (Kiesling, 2005) ve homososyal etkinlikler de erkek kimliğinin onaylanmasında ve yeniden inşa edilmesinde önemli rol oynamaktadır (Cengiz ve ark., 2004; Onur ve Koyuncu, 2004). Bununla birlikte toplumda erkeklerin futbol oynamasa bile futboldan anlaması beklenmektedir (Altınoluk Düztaş, 2019). Bu nedenle futboldan anlamak erkek olmanın anlamı içerisinde kendisine yer bulmaktadır. Bununla birlikte “erkek görevleri” olarak adlandırılan tamirat-tadilat etkinliklerinden (Bolak-Boratav ve ark., 2017; Moisio ve ark., 2013) anlamak sözlük kullanıcılarının erkeklik tanımında dile getirilmiştir. Yazarlar, hem toplumun erkeklerin tamirat-tadilat işlerinden anlamasına yönelik beklentilerini vurgulayarak hem de kendilerini de bu işlerden anlayan özneler olarak işaretlemiştir. Böylece sözlük platformunda tamirat-tadilat ile ilişkili söylemler aracılığıyla erkekliğin baskın anlamları yeniden üretilmiştir (Peker-Dural, 2019).

Kadınlığa karşı erkeklik repertuarında ise erkek olmanın kadın olmaya göre zorluklarından bahsedilmektedir. Kadınların evlenerek erkeklerden faydalandıkları, erkeklerin kadınlara göre toplumda daha az savunulduğu, kadınlara tanınan hakların erkekler için geçerli olmadığına vb. ilişkin söylemlerin yer aldığı bu repertuarda düşmanca cinsiyetçilik (Sakallı-Uğurlu, 2002) yeniden üretilmektedir. Alıntılarda hem toplumsal kurallar hem de hukuk sistemi bakımından kadınlar ve erkekler arasında çifte standart olduğuna yönelik açıklamalar yer almaktadır. Sözlük yazarlarının cümlelerini retorik olarak daha etkili hale getirebilmek amacıyla aşırı uç formülasyonu stratejisine başvurdıkları görülmektedir. Bununla birlikte “profeminist” olarak adlandırılabilir söylemler sınırlı da olsa yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet sisteminde kadınların daha çok eşitsizliğe maruz kaldığını ve hegemonik erkeklik biçimlerinin dayatıldığını öne süren bu söylemlerde toplumsal kodların erkekleri de sınırladığı dile getirilmektedir.

Ekşi Sözlükte erkek olmak ile ilişkili ifadeler genel olarak baskın erkeklik ideolojisi ile uyumlu ve homojen bir yapı göstermektedir. Alan yazında da erkeklerin medya temsillerinin hegemonik erkeklikle uyumlu olduğu belirtilmektedir (bkz. Baştürk-Akça ve Ergül, 2014; Dill ve Thill, 2007; Gedik ve Turgut, 2019; Vigorito ve Cury, 1998). Erkek olmanın ne demek olduğu, nasıl işlediği ve erkeklerin ne yapması gerektiğine ilişkin ifadeler Gerbner’in (1998) Yetiştirme Kuramında belirttiği medyanın rolüne ilişkin temel rolleri desteklemektedir. Hem erkeklikle ilişkili olarak tekrarlı ve homojen içerikleri üretmek hem de bunlara maruz kalmak bu inançların desteklenmesinde ve sürdürülmesinde etkili olmaktadır (Dill ve Thill, 2007, Giaccardi ve ark., 2016; van Oosten ve ark., 2017; Ward ve ark., 2006). Birçok araştırma da medyanın toplumsal cinsiyetle ilişkili kalıpyargıların ve rollerin yeniden üretilmesindeki rolünü vurgulamaktadır (örn., Greenwood ve Lippman, 2010; Kitsa ve Mudra, 2020; Ter Bogt ve ark., 2010). Sonuç olarak, erkeklikle ilişkili olarak tanımlanmış davranış standartları medya aracılığıyla yeniden üretilmekte ve sürdürülmektedir (Connell, 1987; Kimmel 2011) ve yeni medya da bu süreçteki rolünü almıştır.

Yeni medya örneği olarak Ekşi Sözlükte yazarların erkek olmaya ilişkin kültürel olarak sağlanan anlamların kimisine direnirken, kimisini erkek kimliğinin birer parçası olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Ekşi Sözlükte kültürel olarak baskın bir erkeklik biçimi olan hegemonik erkeklikle (Connell, 2005) uyumlu bir erkeklik inşası görülmektedir. Ancak bu baskın anlamlara direnen ifadeler de tek bir erkeklik biçimi olamayacağını (Connell, 2005; Thompson ve Bennett, 2017; Wetherell ve Edley, 1999) desteklemektedir. Sonuç olarak erkeklikle ilişkili olarak üretilen anlamların kimisi birbiriyle çatışmakta, kimisi de kültürel olarak daha çok onaylanmaktadır (Burr ve Dick, 2017; Kimmel, 2011). Katılımcı sözlük yazarlarının alıntıları bütün olarak değerlendirildiğinde toplumda kadınların erkeklere kıyasla daha çok baskı

yaşadığı, erkeklerin kadınlara kıyasla daha çok baskı yaşadığı, kadınların korunması gerektiği, kadınların erkekleri kullandığı gibi çeşitli ideolojik ikilemler göze çarpmaktadır. Bu da bir toplumdaki herhangi bir olguya ilişkin anlamlandırmalarımızın çatışmalı doğasını (Billig ve ark., 1988) yansıtmaktadır ve bu çatışan ideolojiler toplumda var olan eşitsizliği sürdürmektedir (Dixon ve Wetherell, 2004). Bu durumda ideolojik ikilemlerin nasıl yönetildiğine ilişkin stratejiler önem kazanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada söz konusu ideolojik ikilemlerin baskın anlamlara meydan okuyacak biçimde çözülmesi önem taşımaktadır.

Araştırma, yeni medyada erkek olmak ile ilişkili anlamların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülmesindeki rolünü göstermesi, erkeklerin de bu geleneksel anlamlar altında ezildiğine yönelik ifadeleri ortaya çıkarması, ayrıca bu konuda farkındalık yaratması açısından önem taşımaktadır. Erkeklerin kendilerine ilişkin beklentiler nedeniyle baskı deneyimlediklerine ilişkin ifadelerin sözlükte yer alması ve ifadelerde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin sınırlı da olsa bir farkındalığın gözlenmesi önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir; çünkü erkeklerin bu normları sorgulamalarının daha eşitlikçi bir toplum oluşturmada oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır (Sakallı ve Türkoğlu, 2019). Ayrıca, geniş kitlelere ulaşması ve görece genç kullanıcılar tarafından tercih edilmesi (Gürel ve Yakın, 2007) bakımından yeni medyanın, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin dönüşümünde ve daha eşitlikçi bir toplum inşasının sağlanmasında önemli bir role sahip olduğu düşünülmektedir.

Şunu da belirtmek gerekir ki Ekşi Sözlükte kullanıcıların toplumsal cinsiyet kategorilerine ya da yazar istatistiklerine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, erkeklik ideolojisi ve toplumsal cinsiyetle ilişkili inançlar yalnızca erkekler tarafından değil, aynı zamanda kadınlar tarafından da sürdürüldüğünden söz konusu bilgilerin bulunmaması önemli bir sınırlılık olarak değerlendirilmemektedir. Araştırma, kullanıcılar tarafından oluşturulan içerikler üzerinden gerçekleştirilen araştırma sayısının oldukça kısıtlı olması (Collins, 2011) bakımından alan yazına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, Türkiye’de psikoloji alan yazınında erkeklik çalışmalarının görece yeni bir alan olması (Sakallı ve Türkoğlu, 2019), bununla birlikte söylemsel psikoloji ile erkeklik çalışmalarının oldukça kısıtlı olması (Peker-Dural, 2019) bakımından da araştırmanın literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir. Gelecek araştırmalarda erkeklikle ilişkili geleneksel anlayışların farklı yeni medya ortamlarında nasıl sürdürüldüğü ve erkekliklerin nasıl müzakere edildiğinin incelenmesi, toplumsal cinsiyetçiliğin altında yatan temel mekanizmaları açığa çıkararak bu anlayışları sökmeye katkı sağlayacaktır. Ayrıca erkeklik ideolojisinin erkekler üzerindeki olumsuz etkisini gösteren çalışmaların gerçekleştirilmesi de geleneksel toplumsal cinsiyet normlarının sorgulanmasını sağlayarak daha eşitlikçi bir toplumu tesis etmede önemli katkılar sağlayabilir.

Araştırmada, erkek olmanın anlamları eleştirel söylemsel psikoloji yaklaşımı ile ortaya konmuştur. Söylemsel analitik yöntemler araştırmacının kendi anlam biçimlerini de dahil ettiği öznel bir süreci içeren bir yöntemdir ve araştırma süreci araştırmacının kendi arka planından etkilenmektedir. Bir diğer ifadeyle, söylemlere atfedilen anlamlar araştırmacının kendi ideolojik yönelimi ve kendini konumlama biçiminden (örneğin feminizm) etkilenmektedir (Kaminer ve Dixon, 1995). Bu nedenle araştırmacı olarak toplumsal cinsiyet kimliğim, inançlarım, kuramsal duruşum, politik duruşum ve kendimi konumlandırma biçimim araştırma sürecini etkilemiştir. Makalenin yazımı boyunca niteliksel yöntemlerde kullanılan etken dilden ziyade, edilgen dili kullandım. Lisans öğrenciliğimden başlayarak doktora öğrenimi sonuna kadar niceliksel paradigmanın hâkim olduğu bir süreçten geçmemin buna neden olduğunu düşünmekteyim. Bu uzun süreç boyunca bilimsel herhangi bir şey söylemenin edilgen cümlelerle ifade edilmesinin daha doğru, yansız ve objektif olduğunu öğrenmem çalışmanın yazımına da yansımıştır.

### Kaynaklar

- Altınoluk Düztaş, D. (2019). *Hegemonik erkekliğin akademide yeniden inşası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Atay, T. (2004). “Erkeklik” en çok erkeği ezer! *Toplum ve Bilim*, 101, 11-30.
- Aygül, Z. (2013). *Türkiyeli erkeklerin karşılıklı gündelik konuşmalarında ‘erkek olmak’ üzerine anlam kuruluşlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Barutçu, A. (2013). *Türkiye’de erkeklik inşasının bedensel ve toplumsal aşamaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Baştürk-Akça, E. ve Ergül, S. (2014). Televizyon dizilerinde erkeklik temsili: Kuzey Güney dizisinde hegemonik erkeklik ve farklı erkekliklerin mücadelesi. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 4(8), 13-39.
- Berg-Sørensen, A., Holtug, N. ve Lippert-Rasmussen, K. (2010). Essentialism vs. constructivism: Introduction. *Journal of Social Theory*, 11(1), 39-45.
- Billig, M., Condor, S., Edwards, D., Gane, M., Middleton, D. ve Radley, A. (1988). *Ideological dilemmas: A social psychology of everyday thinking*. London: Sage Publication.
- Bolak-Boratav, H., Okman-Fişek, G. ve Eslen-Ziya, H. (2017). *Erkekliğin Türkiye halleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Burgess, D. ve Borgida, E. (1999). Who women are, who women should be: Descriptive and prescriptive gender stereotyping in sex discrimination. *Psychology, Public Policy, and Law*, 5(3), 665-692.
- Burr, V. (2012). *Sosyal İnşacılık* (2. Baskı) (S. A. Arkonaç, Çev.). Nobel. (Orijinal çalışma basım tarihi 2003).
- Burr, V. ve Dick, P. (2017). Social constructionism. B. Gough (Ed.), *The Palgrave Handbook of Critical Social Psychology* içinde (s. 59-80). Palgrave Macmillan.
- Cengiz K., Tol, U. ve Küçükural, Ö. (2004). Hegemonik Erkekliğin Peşinden, *Toplum ve Bilim*, 101, 50-71.
- Collins, R. L. (2011). Content analysis of gender roles in media: Where are we now and where should we go? *Sex Roles*, 64(3-4), 290-298.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2. Baskı). Policy Press.
- Courtenay, W. H. (2000). Constructions of masculinity and their influence on men's well-being: a theory of gender and health. *Social Science & Medicine*, 50, 1385-1401. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(99\)00390-1](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(99)00390-1)
- Courtney, A. E. ve Lockeretz, S. W. (1971). A woman's place: An analysis of the roles portrayed by women in magazine advertisements. *Journal of Marketing Research*, 8(1), 92-95.
- Çoker, Ç. (2012). Bir cinayet, ‘tehdit’ ve ‘biz’: Bir açıklayıcı repertuar çalışması. S. Arkonaç (Ed.) *Söylem Çalışmaları* içinde (s. 33-58). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dahl, J. L., Vescio, T. K. ve Weaver, K. S. (2015). How threats to masculinity sequentially cause public discomfort, anger and ideological dominance over women. *Social Psychology*, 46(4), 242-254. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1027/1864-9335/a000248>
- Davidson, L. R. (1981). Pressures and pretense: Living with gender stereotypes. *Sex Roles*, 7(3), 331-347.
- Davies, B. ve Harre, R. (1990). Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 20, s. 43-63. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x>
- Demren, Ç. (2003). Erkeklik, ataerkillik ve iktidar ilişkileri. A. Akın (Ed.) *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın* içinde (s.33-44). Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

- Dill, K., E. ve Thill, K. P. (2007). Video game characters and the socialization of gender roles: Young people's perceptions mirror sexist media depictions. *Sex Roles*, 57, 851-864. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11199-007-9278-1>
- Dixon, J. ve Wetherell, M. (2004). On discourse and dirty nappies: Gender, the division of household labour and the social psychology of distributive justice. *Theory & Psychology*, 14(2), 167-189. <https://doi.org/10.1177%2F09593543040402015>
- Dominik, J. R. ve Rauch G. E. (1972). The image of women in network TV commercials. *Journal of Broadcasting*, 16(3), 259-265.
- Drakett, J., Rickett, B., Day, K. ve Milnes, K. (2018). Old jokes, new media – Online sexism and constructions of gender in Internet memes. *Feminism & Psychology*, 28 (1), 109-127. <https://doi.org/10.1177%2F0959353517727560>
- Edley, N. (2001). Analysing masculinity: Interpretative repertoires, ideological dilemmas and subject positions. M. Wetherell, S. Taylor ve S.J. Yates (Ed.), *Discourse as Data: A guide for analysis* içinde (s. 189-229). Sage.
- Edley, N. (2006). Never the twain shall meet: A critical appraisal of the combination of discourse and psychoanalytic theory in studies of men and masculinity. *Sex Roles*, 55, 601-608. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11199-006-9116-x>
- Edley, N. ve Wetherell, M. (1999). Imagined futures: Young men's talk about fatherhood and domestic life. *British Journal of Social Psychology*, 38(2), 181-194. <https://doi.org/10.1348/014466699164112>
- Farrell, K. (2003). Naked Nation: The full monty, working-class masculinity and the British image. *Men and Masculinities*, 6(2), 119-135. <https://doi.org/10.1177%2F1097184X03255844>
- Feasey, R. (2013). From soap opera to reality programming: Examining motherhood, motherwork and the maternal role on popular television. *Imaginations: Journal of Cross-Cultural Image Studies*, 4(2), 25-46.
- Gedik, E. ve Turgut, S. T. (2019). Sosyal medya delikanlılığı: Ekşi Sözlük örneği. *Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar İnsan Çalışmaları*, 2, 51-60.
- Gerbner, G. (1998). Cultivation analysis: An overview. *Mass Communication and Society*, 1(3-4), 175-194.
- Gergen, K. J. (1985). The social constructionist movement in modern psychology. *American Psychologist*, 40 (3), 266- 275.
- Giaccardi, S., Ward, L. M., Seabrook, R. C., Manago, A. ve Lippman, J. (2016). Media and modern manhood: Testing associations between media consumption and young men's acceptance of traditional gender ideologies. *Sex Roles*, 75, 151–163. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s11199-016-0588-z>
- Glick, P. ve Fiske, T. S. (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491-512. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.70.3.491>
- Gorman-Murray, A. (2008). Masculinity and the home: A critical review and conceptual framework. *Australian Geographer*, 39(3), 367-379, <https://doi.org/10.1080/00049180802270556>
- Gough, B. (2001). 'Biting your tongue': Negotiating masculinities in contemporary Britain, *Journal of Gender Studies*, 10(2), 169-185. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/09589230120053292>
- Gürel, E., ve Yakın, M. (2007). Ekşi Sözlük: Postmodern elektronik kültür, *Selçuk İletişim*, 4(4), 203-219.
- Greenwood, D. N. ve Lippman, J. R. (2010). Gender and media: Content, uses, and impact. J. C. Chrisler ve D. R. McCreary (Ed.) *Handbook of gender research in psychology*, Vol. 2 içinde (s. 643–669). Springer.
- Hewitt, J. P. ve Stokes, R. (1975). Disclaimers. *American Sociological Review*, 40(1), 1-11.

- Jost, J. T. ve Kay, A. C. (2005). Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: Consequences for specific and diffuse forms of system justification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88 (3), 498-509. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.88.3.498>
- Kaminer, D. ve Dixon, J. (1995). The reproduction of masculinity: A discourse analysis of men's drinking talk. *South African Journal of Psychology*, 25(3), 168-174. <https://doi.org/10.1177%2F008124639502500305>
- Katz, P. A. ve Ksanskak, K.R. (1994). Developmental aspects of gender role flexibility and traditionality in middle childhood and adolescence. *Developmental Psychology* 30(2), 272-282. <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.30.2.272>
- Kiesling, S. F. (2005). Homosocial desire in men's talk: Balancing and re-creating cultural discourses of masculinity. *Language in Society*, 34, 695-726. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1017/S0047404505050268>
- Kimmel, M. (1994). Masculinity as homophobia. H. Broad ve M. Kaufman (Ed.), *Theorizing masculinities* içinde (s. 119-141). Sage.
- Kimmel, M. (2011). *Gendered Society*. (4. Baskı). Oxford University Press.
- Kitsa, M. ve Mudra, I. (2020). Gender stereotypes of women in television advertising in Ukraine. *Feminist Media Studies*, 20 (3), 381-397. <https://doi.org/10.1080/14680777.2019.1574857>
- Koenig, A. M. (2018). Comparing prescriptive and descriptive gender stereotypes about children, adults, and the elderly. *Frontiers Psychology*, 9, (1086). <https://dx.doi.org/10.3389%2Ffpsyg.2018.01086>
- Levant, R. F. (1996). The new psychology of men. *Professional Psychology: Research and Practice*, 27 (3), 259-265. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0735-7028.27.3.259>
- Levant, R. F. (2004). Gender role strain. M. Kimmel ve A. Aronson (Ed.) *Men and masculinities: A social, cultural and historical encyclopedia volume I: A- J* içinde (s. 351-353). ABC- Clio.
- Maas, A., Cadinu, M., Guarnieri, G. ve Grasselli, A. (2003). Sexual harassment under social identity threat: The computer harassment paradigm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 853-870. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.5.853>
- Martin, C. L. (1995). Stereotypes about children with traditional and nontraditional gender roles. *Sex Roles*, 33 (11/12). <https://doi.org/10.1007/BF01544776>
- Moisio, R., Arnould, E. ve Gentry, J. W. (2013). Productive consumption in the class- mediated construction of domestic masculinity: Do-it-yourself (DIY) home improvement in men's identity work. *Journal of Consumer Research*, 40, 298-316. <http://dx.doi.org/10.1086/670238>
- O'Connor, E. C., Ford, T. E. ve Banas, N. C. (2017). Restoring threatened masculinity: The appeal of sexist and anti-gay humor. *Sex Roles*, 77, 567-580. <https://doi.org/10.1007/s11199-017-0761-z>
- Onur, H. ve Koyuncu, B. (2004). Hegemonik erkekliğin görünmeyen yüzü: Sosyalizasyon sürecinde erkeklik oluşumları ve krizleri üzerine düşünceler, *Toplum ve Bilim*, 101, 31-50.
- Peker-Dural, H. (2019). *Erkekliğin mekansallığı: Ev içleri ve kamusal alanda erkekler* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Pomerantz, A. (1986). Extreme case formulations: A way of legitimating claims. *Human Studies*, 9, 219-229. <https://doi.org/10.1007/BF00148128>
- Potter, J. ve Wetherell, M. (1987). *Discourse and social psychology beyond attitudes and behavior*. Sage.
- Ricciardelli R., Clow K. A. ve White P. (2010). Investigating hegemonic masculinity: Portrayals of masculinity in men's lifestyle magazines. *Sex Roles*, 63, 64-78. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9764-8>

- Rudman, L. A., Mescher, K. ve Moss-Racusin, C. A. (2012). Reactions to gender egalitarian men: Perceived feminization due to stigma-by-association. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16 (5), 572-599. <https://doi.org/10.1177%2F1368430212461160>
- Sakallı, N. ve Türkoğlu, B. (2019). “Erkek” olmak ya da olmamak: Sosyal psikolojik açıdan erkeksilik/erkeklik çalışmaları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 22 (44), 52-76.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47-58.
- Sancar, S. (2013). *Erkeklik: İmkânsız iktidar* (3. Baskı). Metis Yayınları.
- Selek, P. (2014). *Sürüne sürüne erkek olmak* (7. Baskı). İletişim Yayınları.
- Seymour-Smith, S. (2017). A critical discursive approach to studying masculinities. R.F. Levant, Y. J. Wong (Ed.), *The psychology of men and masculinities* içinde (s. 105-138). APA.
- Sönmez, Z. (2009, 18 Haziran). *İnternette sözlük furyası*. <https://bit.ly/35OpxoB>
- Street, S., Kimmel, E. B. ve Kromrey, J. D. (1995). Revisiting university student gender role perceptions. *Sex Roles* 33(3/4), 183-201. <https://doi.org/10.1007/BF01544610>
- Tartaglia, S. ve Rollero, C. (2015). Gender stereotyping in newspaper advertisements: A cross-cultural study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(8), 1103-1109. <https://doi.org/10.1177%2F0022022115597068>
- Ter Bogt, T. F., Engels, R. C., Bogers, S. ve Kloosterman, M. (2010). “Shake it baby, shake it”: Media preferences, sexual attitudes and gender stereotypes among adolescents. *Sex Roles*, 63(11-12), 844-859. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9815-1>
- Thompson, E. H. Jr. ve Bennett, K. M. (2015). Measurement of masculinity ideologies: A (critical) review. *Psychology of Men & Masculinity*, 16(2), 115-133. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0038609>
- Thompson, E. H., Jr. ve Bennett, K. M. (2017). Masculinity ideologies. R. F. Levant ve Y. J. Wong (Ed.), *The psychology of men and masculinities* içinde (s. 45-74). APA.
- Thompson, E. H. Jr., Pleck, J. H. ve Ferrera, D. L., (1992). Men and masculinities: Scales for masculinity ideology and masculinity related constructs. *Sex Roles*, 22 (11/12). <https://doi.org/10.1007/BF02651094>
- Türkoğlu, B. (2013). *Violence as a way of reconstructing manhood: The role of threatened manhood and masculine ideology on violence against women*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). ODTÜ, Ankara.
- van Oosten, J. M. F., Peter, J. ve Vandenbosch, L. (2017). Adolescents’ sexual media use and willingness to engage in casual sex: Differential relations and underlying processes. *Human Communication Research*, 43, 127–147. <https://doi.org/10.1111/hcre.12098>
- Vigorito, A. J. ve Curry, T. J. (1998). Marketing masculinity: Gender identity and popular magazines. *Sex Roles*, 39(1-2), 135-152. <https://doi.org/10.1023/A:1018838102112>
- Vuori, J. (2009). Men’s choices and masculine duties: Fathers in expert discussions. *Men and Masculinities*, 12(1), 45-72. <https://doi.org/10.1177%2F1097184X07306720>
- Yavuz, Ş. (2015). Ataerkil egemen erkeklik değerlerinin üretiminde kadınların rolü: Trabzon örneği. *Fe Dergi*, 7, (1), 117-130.
- Vandello, J. A., Bosson, J. K., Cohen, D., Burnaford, R. M. ve Weaver, J. R. (2008). Precarious manhood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(6), 1325-1339. <https://doi.org/10.1037/a0012453>
- Walton, C. (2004). *“It’s not a man thing is it?” A critical discursive psychological analysis of masculinity and emotions*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Surrey Üniversitesi, Guildford.
- Walton, C., Coyle, A. ve Lyons, E. (2004). Death and football: An analysis of men’s talk about emotions. *British Journal of Social Psychology*, 43, 401–416. <https://doi.org/10.1348/0144666042038024>

- Ward, L., M., Merriwether, A. ve Caruthers, A. (2006). Breasts are for men: media, masculinity ideologies, and men's beliefs about women's bodies. *Sex Roles*, 55, 703-714. <https://doi.org/10.1007/s11199-006-9125-9>
- Wetherell, M. ve Edley, N. (1999). Negotiating hegemonic masculinity: Imaginary positions and psycho-discursive practices. *Feminism & Psychology*, 9(3), 335-356. <https://doi.org/10.1177/0959353599009003012>
- Wetherell, M. ve Edley, N. (2014). A discursive psychological framework for analyzing men and masculinities. *Psychology of Men & Masculinity*, 15(4), 355-364. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0037148>
- West, C. ve Zimmerman, D.H. (1987). Doing gender. *Gender and Society* 1(2), 125-151.
- Yıldırım, S. ve Tekdemir-Yurtdaş. (2016). Türkiye'deki katılımcı sözlüklerde Suriyeli sığınmacıların sosyal inşası: sosyal medya ve açıklayıcı repertuarlar. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 1(1), 77-122. <https://doi.org/10.12738/mejrs.2016.1.1.0004>